ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 23 (18405) | 1990 ий 27 январь, шуматкече | Акше 3 ыр

Марий Эл: тенгече таче эрла

СОВЕТ РОССИЙЫСЕ КАЛЫК-ВЛАКЛАН

КПСС ЦК-н Российский бюрожын, РСФСР Верховный Совет Президиумын да Министр-влак Советын

ЎЖМАШЫШТ

Йолташ-влак! Кӧлан Российын пӱрымашыже, шуко национальностян мемнан пӱтынь социалистический Отечествын пӱрымашыже шерге, ме шке мутнам нунылан луктын ойлена.

РСФСР-ысе республиканский ден верысе Советлаште тендан шонымашлам шуктен шогышаш еҥ-влак верч тенылымаште мартыште йӱкдам пуаш тӱҥалыда. Ме сайлыме годым ответственностьым шижын шогаш ӱжына, калыкын шалаже верч чынжымак пашам ыштен да Российым уэмдыме пашам ончыко колтен кертше еҥ-влакым калык депутатлан сайлаш ӱжына.

Российский Федерацийыште чот тургыжландарыше проблема шуко. Нунын нерген сайлыше-влакын наказлаштыштат ойлалтеш. Ниже наказ-влакым сайлымаш деч ончычсо платформылаште негызлан налме. Платформа-влакым автономный республикылаште, край ден областьлаште, автономный округлаште, шуко олаште да районышто тӱшка вий дене ямдылыме. Платформа-влак шке шотан, ойыртемалтше сынан улыт гынат, тушто икгайлыкат шагал огыл. Тиде икгайлыкше совет калыклан КПСС ЦК-н сайлымаш деч ончыч лукмо ӱжмашыжын содержанийже дене келшен толеш да тушто тыгай тӱҥ шонымаш палдырна: социализмым вияҥдаш, тӧр праван совет калык-влакын ушемыштым арален кодаш да тудым у содержаний дене пойдараш кӱлеш. Кеч-могай национальность гыч улшо россиян-влак шке ончыкылыкыштым ик тичмаш совет еш дене гына кылдат. Лачак тыште, манаш лиеш, Российысе избиратель-влакын тӱҥ наказышт. Перестройка лийын жапыштак шинчалан койшо саскам пушымо манын, тудым республикыштат, пӱтынь элыштат чотак писемдаш кӱлмӧ нерген пеҥгыдын ойлымо мут тыгак кумдан йоҥга.

КПСС ЦК-н Российский бюрожо, РСФСР Верховный Совет Президиум ден Министр-влак Совет ниже платформа ден наказлаште улшо чыла пайдале ойым поддерживатлат. Нуным илышыш пуртымаш — Российын эконо- [illegible]

[illegible]

теш, тидыже республикылан пайдам кондаш тӱҥалеш. У республиканский газет ден журнал-влак почылтыт. Российский телевидений ден радио ышталтыт, информационный агентство нерген мут лектеш.

Экономикыште социальный задача-влак дек мелын савырныме палдырна. Но чумыр налмаште калык озанлык але кӱлеш наре писын ок вияҥ. Республикым почеш кодмо гыч кузе лукташ? Ты шотышто реальный йӧным СССР Калык депутат-влакын кокымшо съездыштын пунчалже-влак ончыктат. Правительство экономикым тазаҥдыме шотышто традиционный огыл кугу мера-влакым темлен, нуным Съездыште лийше дискуссий годым пойдарыме. Нуным сайлан шотлымо дене пырляк Съезд ик ой дене тыгай шонымашым каласен: мемнан экономикынам, тыгак шотыштак российский экономикым, тачысе кечылан келшыше, у корно дене ончыко колташ полшышо закон-влакым лукмо пашам ятырлан писемдаш кӱлеш. Ямдылыме мера — лийше положений гыч лекме экономический концепций. Тыштыже 1990 ий базовый лийшаш. Кажне пашаче коллективын патриотический долгшо тыгай: ик верыште тошкыштман огыл, талукаш планым темыман!

Шкем шке финансироватлымашке да шкем шке виктарымашке куснымым поддерживатлен, РСФСР теве мо верч активын шога: шке экономический потенциалым, сырьевой ресурсым тичмаш оза семын кучылтман, наукын йӧнжылан кумдан эҥертыше отрасль-влакым вияҥдыман, республика-влак коклаште сатум икте-весылан иктӧр да ик наре колтен шогыман. РСФСР тидын верч шога: союзный бюджетыш кажне республикын колтен шогымо окса пропорций шот дене икгай лийшаш, а материальный илышын могай улмыжо пашам кузе ыштыме дене чак кылдалтшаш.

Ме Совет Российын уэмше тӱсшӧ верч, кугу да изи ола, села ден ял-влакым уэмден тӱзатышаш верч, илыме верым писынрак чоҥышаш да тудын качествыжым саемдышаш верч, сайын йӧнештарыме больницым, школым, оздоровительный да культурно-просветительный учреждений шуэмдышаш верч шогена. Российын йидар каваже, тудын ару вӱдан эҥерлаже да тӱзлаҥыше чодыраж верч шогена.

Индивидуальный да кооперативный йӧн дене ыштыме пашам вияҥдышаш верч тыршен, ме верысе Совет-влакым ӱжына: теневой экономика, спекуляций ваштареш [illegible]

[illegible]

Эл кӧргысӧ проблема-влакым решатлыме дене государствын внешнеполитический пашаже кылдалт шога. Сар ок лий гын? Тиде йодыш эше икмыняр ий ончыч гына кажне совет, российский суртым тургыжландарен. Ынде ты йодыш ӧрдыжкырак шӱкалалтын. Тынызлык паша пеҥгыдемеш. Но ме тыште чылажат моткоч сай манаш огына шоно. Чылажымат айык уш дене аклена. Мыланна армий кӱлеш, да россиян-влак армийым тичмашын пагалышаш, тудым кӱлеш семын пойдарышаш верч, воинский служибын лӱмнержым нӧлтышаш верч шогат. Тидын годымак тыныс илышлан йӧным ончыкыжат эн ончычак военный огыл, политический корно дене ыштен шогыман.

Пагалыме соотечественник, Совет Союзын гражданже-влак! Пайдале общественный диалогым пеҥгыдемдаш да вияҥден толаш тендам ӱжына. Икте-весылан ваштареш шогыман огыл, чылажымат чын вискален аклен, компромиссым ыштыман, ваш-ваш келшен толшо корным кычалман. Диалогын кӱлешлыкшым ынде шукын умылаш тӱҥалыныт. Тидыже — пытартыш жапысе общественный вашталтыш-влак кокла гыч иктыже. Забастовкылан кӧра лийше кучедалмашым, наций-влак кокласе драмым, тӱрлӧ общественный движений, тукым да социальный группа коклаште кыл кучымо проблемым диалог деч посна чын решитлаш ок лий.

Ме чыланат вийнам иктыш ушена гын веле, перестройка илышыш пурен шуэш. Мемнан элна шуко тукымын пашаже, пӱжвӱдшӧ да вӱржӧ дене чоҥалтын, да тудын национальный поянлыкшым арален кодымаш да шукемдымаш — кажне еҥын патриотический долгшо. Ме шке мутнам завод ден фабрика, колхоз ден совхоз-влакын пашаеҥыштлан, материальный ден духовный поянлыкым ыштен шогышо чыла еҥлан ойлена. Мемнан пашанам мемнан олмеш нигӧат ок ыште — айста тидым шарнен шогаш да жапын кӱштымӧ семын пашам ышташ тӱҥалына.

Мемнан мутна — нунылан, кӧ социализмлан негызым пышташ полшен, кӧ кидеш оружийым кучен, социализм- [illegible] млан нурал-ӱден, у районлам илышлан келыштарен. Тендан примерда элым умбакыже революционно вашталтыме пашалан служитлыже.

Российын молодежьшо! Республикым йолташ, ачаава мландым уэмдаш — тачысе тидын деч утларак кугу патриотический задача уке.

Ме шке мутнам интеллектуальный пашам ыштыше [illegible]

Йошкар-Ола

Комсомолий каҥаша

Комсомол Марий областной организаций кум ий ончыч эртыше отчет да сайлымаш конференций деч варасе пашажым иктешла.

Тенгече XXXVIII конференцийлан каҥашаш темлыме д о к л а д (тудым ВЛКСМ обкомын первый секретарьже М. Калинов ыштен) ондакысе деч чот ойыртемалтын. Тудо комсомолын политический системыште шке верже мумо шотышто шонкалаш тарата. Пренийыште выступатлыше делегат-влак шонымыштым тура да лӱдде луктын ойлат. Кажне ой молодежный организацийын ончыкылыкшо нерген тургыжланыме гыч шочын.

Комсомол Марий областной организацийын XXXVIII отчетно-сайлымаш конференцийын пашаштыже КПСС Марий обкомын первый секретарьже Г. А. Посибеев, Марий АССР Верховный Совет Президиум председатель В. И. Романов, облсовпроф председатель Р. Х. Сафин, ВЛКСМ ЦК-н отделжым вуйлатыше С. В. Кречетов участвоватленыт.

Конференций тачат умбакыже пашам ышта.

С. БЕЛКОВА.

Заседанийыште иктешлыме

Марий АССР Верховный Советын калык депутатше-влакым сайлыме шотышто Рӱдӧ избирательный комиссийын заседанийже лийын. Тушто калык депутатыш кандидат-влакым регистриро- [illegible]

Тиде йодыш дене комиссий председательын заместительже А. И. Шорников увертарен, Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш чылаже 480 кандидатым ойырымо, [illegible]

визыт дене, кумытышто кудыт дене, иктыште индеше дене да 54-ше №-ан Строительный избирательный округышто латныл кандидатым регистрироватлыме.

Кужэнер

Вичияшым — ончылгоч

«Искра» колхозын вольык ончышыжо-влак эллан шылым ужалыме вичияш планым темeныт. 1632 тонным колтеныт.

— Мыланна тиде кугу куан, — ойла озанлык вуйлатыше Н. А. Осипин. — Тыгай сеҥымаш ондак лийын огыл. Кок ий ончыч «Шыл» программым ямдылыме, отраслым вияҥдыме корным рашемдыме ыле. Тудым радам дене илышыш пуртен толына.

Тыште эн ончычак сӧсна ашныме «Эҥыжсола» комплексын пашажым саемдаш пижыныт. Моланже раш: тудо палемдыме куатыш шуде ыштен, тӱрлӧ уто-сите «озаланен». Игым ончен куштымо, сӧснам ӧрдыктарыме технологийым вашталтеныт, рационым саемденыт.

Ава сӧснам пу вӱташте ашнаш тӱҥалыныт. Тидыже шукырак игым налаш полшен. Коллектив 300 тонн шылым колтен, тыге комплекс палемдыме куатыш шуын. Комбинатыш игӧ утла кило нелытан сӧснам веле колтат. Шылын шке акшым палемдыме деч латшым тенгелан шулдештареныт.

Ушкал шылым ыштен налмаштат вашталтыш лийын. Презе да ӱшкыж пелытым писын погат.

Тӱҥ верыш еҥ-влакын тыршен ыштыме пашаштым шындыман. Вет чылажат нунын чолгалыкышт дене кылдалтын.

В. ШАБАЛИН.

Шернур

Сеҥыше рашемын

Райсоветын исполкомжо да калык образований ден наука пашаеҥ-влак профсоюз райком тенийсе тунемме ийлан школ ден йоча дошкольный учреждений-влакым ямдылыме шотышто таҥасымашым иктешленыт.

Таҥасымашке районысо чыла кыдалаш, пеле кыдалаш, тӱҥалтыш школ да йоча дошкольный учреждений-влак ушненыт да у тунемме ийлан ямдылалтме шотышто ятыр пашам шукленыт. [illegible]

Но таҥасымаште ко- [illegible] Тыгай ий Марисола кыдалаш (директоржо А. А. Васильев), Шудымарий [illegible]

КПСС ЦК-н сайлымаш [illegible] держанийже дене келшен толеш да тушто тыгай тӱҥ шонымаш палдырна: социализмым виянгдаш, тӧр праван совет калык-влакын ушемыштым арален кодаш да тудым у содержаний дене пойдараш кӱлеш. Кеч-могай национальность гыч улшо россиян-влак шке ончыклыкыштым ик тичмаш совет еш дене гына кылдат. Лачак тыште, манаш лиеш, Российысе избиратель-влакын тӱҥ наказышт. Перестройка лишыл жапыштак шинчалан койшо саскам пуыжо манын, тудым республикыштат, пӱтынь эльыштат чотак писемлаш кӱлмӧ нерген пеҥгыдын ойлымо мут тыгак кумдан йоҥга.

КПСС ЦК-н Российский бюрожо, РСФСР Верховный Совет Президиум ден Министр-влак Совет нине платформа ден [illegible] улшо чыла пайдале ойым поддерживатлат. Нуным илышыш вуртымаш — Российын экономический да духовный куатшым кугемдыме негыз. А Российым виянгдаш огыл гын, пӱтынь элат ончыко кае ок керт.

Мемнан шинча ончылнак республикыште реформа-влак ончыкшарлен толеш. Тидыжым сайлымашат ӱшандарен ончыкта. Российым кугу, но тудын деч йодмашат кугу. Родиныта Российым кугу, но тудын деч йодмашат кугу. Родиныта, Россий кугу. но тудын деч йодмашат кугу. Родиныта Совет Социалистический Республика-влак Союзын — пӱ-

Совет Социалистический Республика-влак Союзын — пӱрымашыж верч Российын исторический ответственностьшо кугу. Патриотизм. Российым йӧратымаш шке наций-ым чыла деч кӱшкӧ шындымым огыт ончыкто да ончыкым ыштымаш огытыл. Тидын годымак социалистический государствым виянгдаш, почеш кодмым пытараш. Отечествым аралаш, перестройкым шарен колташ россиян-влакын полшымыштым изимден ончыктымаш йоҥгылыш лиеш.

Российысе калык-влакым титаклен ойлаш, нуно пуйто ала-могай ойыртемалтше, чыла деч сай положенийыште улыт манын шылталаш тӧчымаш сӧрал паша огыл. РСФСР-ыште шуко проблема уло. Демографический тенденцийын могай тургыжландарыше улмыжым, тысе пӱрдӱс поянлыкым шалатылме да шотдымын кучылтмо фактым чыланат палат. Лийше деформаций-влак, сталинщина Российлан, можыч, эн кугу эҥгекым конденыт.

Шемрокдымо кундем ожнысекак руш калык илыме млаидылан шотлалтеш. Тиде кундемын проблемыже-влак чоным огыт корштаре мо? Кузбассыште, Уралыште, Юл да Байкал кундемыште, йӱдвел регионлаште неле экологический обстановка лийын. Йӱдвелысе, Сибирьысе да Дальний Востокысо шагал еҥан калык-влакын пӱрымашышт тургыжландара. Российысе ятыр крайын, областьын да автономный образованийын элысе моло регионла деч социально почеш кодмышт раш коеш. Моткоч шергакан памятник-влакым аралыме да уэмден тӧрлатыме йодыш пӱсын шога. А вет нунын дене руш да моло калык-влакын историйышт да ойыртемалтше сынышт кылдалтын.

Нине пӱсӧ проблема-влакым решатлаш корным перестройка почын. Элыште социальный гына огыл, тыгак национальный справедливость илышыш эре утларак шыҥа. Калык-влаклан нунын поро лӱмышт пӧртылталтеш. Тачe мо лийын шога гын, тидыжым чыным пӧртылтымаш манаш лиеш. Тиде процесс чыла калыкым, чыла республикым, ты шотыштак Российым, авалта. А российский айдемын нравственный илышыштыже чыным кычалмаш акрет годсекак эн тӱҥ верыште лийын.

Граждан-влакын шӱм-чон шонымашышт, нунын самосознанийыштын кушмыжо тыге кӱштат: Российлан государственный суверенитет дене пеш чак кылдалтше чыла правам пуыман. Государственный институт-влак, тидын шотыштак нунын кокла гыч эн тӱҥжӧ — Верховный Совет — уэмдалтыт. Ынде республиканский парламент кок палатан лиеш. Тидыже Российысе калык-влакын национальный интересыштым утларак гармонично ончыктен шогаш йӧным ышта. Республиканский общественный организаций-влак ыштальыт. Российын духовный потенциалже кушкеш. Тудо чыла республика-влакын культурный, интеллектуальный поянлыкышт дене пеш келгын да кумдан кылдалт шога, нуным пойдара да шкежат нунын кӱшеш пойдаралт шога. Российысе Наука академий ыштал-

Шкем шке финансироватлымашке да шкем шке виктарымашке куснымым поддерживатлен, РСФСР тевe ме верч активный шога: шке экономический потенциалым, сырьевой ресурсым тичмаш оза семын кучылтман, наукын йӧнжылан кумдан эҥертыше отрасль-влакым виянгдыман, республика-влак коклаште сатум икте-весылан иктӧр да ик наре колтен шогыман. РСФСР тидын верч шога: союзный бюджетыш кажне республикын колтен шогымо окса пропорций шот дене икгай лийшаш, а материальный илышын могай улмыжо пашам кузе ыштыме дене чак кылдалтшаш.

Ме Совет Российын уэмше тӱсшӧ верч, кугу да изи ола, села ден ял-влакым уэмден тӱзатымаш верч, илыме верым писынрак чоҥымаш да тудын качествыжым [illegible] оздоровительный да культурно-просветительный учреждений шукемдымаш верч шогена. Российын яндар каважым, тудын ару вӱдан эҥерлажым да тӱзланьыше чодыражым верч шогена.

Индивидуальный да кооперативный йӧн дене ыштыме пашам виянгдымаш верч тыршен, ме верысе Совет-влакым ӱжына: теневой экономика, спекуляций ваштареш, нелылыклан эҥертен, шкалан пайдам налаш тыршыше-влак ваштареш, нелылыкым кугемдаш да нравственностьым локтылаш полшышо явлений-влак ваштареш кучедалмашым виянгдаш кӱлеш.

Ме озанлык расчет верч шогена. Тудо эквивалентный кыл кучымашлан, ресурсым переген кучылташ да ешарен шогаш йӧным ыштышаш. Но озанлык расчет шке вер-шӧрыштӧ молын деч ойырлен илымашке наҥгайыше факторыш, ваш-ваш пайдале интеграционный процесслан чаракыш савырнышаш огыл. Шке наций дене молын деч ойырлен илыме верыште чын эрык уке да лийын ок керт! Российский Федераций ончыкыжат нигунамат элысе моло калык-влак деч ойырлен илаш ок тӱҥал.

Чыла йодыш шотыштат, пашам ыштыше да пенсионер, йоча да самырык еҥ, ӱдырамаш да пӧръеҥ-влакын, еш да шкет илыше-влакын, шагал еҥан да шуко миллион еҥан калык-влакын положенийышт нерген йодыш шотыштат, справедливость ок лий гын, национальный нӧлталтмаш лийын ок керт. Тыште мондалт кодшо да обижатлыме-влак лийшаш огытыл. Порядке ден законностьымат чыла семын пеҥгыдемдаш кӱлеш. Илышым тӱзатышаш верч тӱшкан ыштыме паша — тудо еҥ да калык-влакым икте-весышт деч ок торкале, а иктыш ушен шога — перестройкым ӱшанле сеҥымашке конден да тудым мӧнгеш савыралаш лийдымым ыштен кертеш.

Российский Федерацийыште пеш кугу кумдыкышто шӱдӧ утла калык ила. Сложный национальный образований семын, Российский Федераций нине калык-влакын правашты, национальный ойыртемыштым, ваш-ваш умылымашым да келшымашым тичмашын пагалышаш да кумдаҥдышаш верч шога. Автономный образований-влакын чын самостоятельностьышт верч, нунын йӧныштым кугемдышаш верч шога. «Партийын кызытсе условийысе национальный политикыже» КПСС платформым сайлан шотлен, россиян-влак тыге каласат: пеш кугу лыжгалыкым йодшо тиде сферыште лийын шогышо процесс-влак деч почеш кодаш огыл манын, ты платформым илышыш активнын пуртен шогаш кӱлеш.

Кажне ешлан, кажне гражданинлан кеч-могай национальный средаште, Совет Союзын кеч-могай кундемыштыже каньылын чучшо манын, мемнан обществыште чыла условий лийшаш. Шке калыкын интересше нерген шонен да тиде интерес верч тыршен, ме чыланат элыште келшымашым, гражданский тыныслыкым нимо деч чот аралыше улына.

[illegible] Тукым да социальный группа коклаште кыл кучымо проблемым диалог деч посна чын решитлаш ок лий.

Ме чыланат вийнам иктыш ушена гын веле, перестройка илышыш пурен шуэш. Мемнан элна шуко тукымын пашаже, пӱжвӱдшӧ да вӱржӧ дене чоҥалтын, да тудын национальный поянлыкшым арален кодымаш да шукемдымаш — кажне еҥын патриотический долгшо. Ме шке мутнам завод ден фабрика, колхоз ден совхоз-влакын пашаеҥыштлан, материальный ден духовный поянлыкым ыштен шогышо чыла еҥлан ойлена. Мемнан пашанам мемнан олмеш нигӧат ок ыште — айста тидым шарнен шогаш да жапын кӱштымӧ семын пашам ыштен тӱҥалына.

Мемнан мутна — [illegible] ым арален, калык озанлыкым угыч тӱзатен, сӧремланыдым курал-ӱден, у районлам илышлан келыштарен. Тендан примерда элым умбакыже революционно вашталтыме пашалан служитлыже.

Российын молодежьшо! Республикым нӧлталаш, ача-ава мландым уэмдаш — тачe тидын деч утларак кугу патриотический задача уке.

Ме шке мутнам интеллектуальный пашам ыштыше еҥ-влаклан ойлена: чапле нравственный идеалым да гуманизмым илышыш шыҥдараш, йӧрдымӧ койышлан да цинизмлан карум пуаш те пеш кугун полшен кертыда. Российын шуко национальностян культурыжо тичмаш куатын виянгже манын, КПСС ЦК-н Российский бюрожо, РСФСР Верховный Совет Президиум ден Министр-влак Совет чылажымат ышташ, калык творчествым поддерживатлаш тӱҥалыт.

Ме ава ден йоча-влак верч поснак чот тургыжланена. Еш илышым ӱшанлын аралыше, акрет годсекак йоча да лишыл еҥ-влак верч тыршыше ӱдырамаш-ава-влак мемнан тӱшкан илыме пӧртысӧ ситуаций верчат тыгак тыршаш тӱҥалыт манын ӱшанена. А мемнан пӧртлан ласка илыш, келшымаш, справедливость тачe нигунамсе деч коч кӱлыт. Республикын вуйлатышыже-влак ешын проблемыжым шке пашаштышт тӱҥ верыш шындат. Ты проблемым решитлаш, ӱдырамашын пашажым куштылемдаш гын, тидыже обществым социально да нравственно тазаҥдаш полша.

Тургыжландарыше шагатыште ме иза-шольо мутнам Азербайджанын да Армений калыкыштлан каласена. Наций-влак коклаште ылыжше конфликтын трагический эҥтекше нерген кочо уверым ме чон корштен вашлийына да Российысе калык-влакын лӱмышт дене тыланда ойлена: осал пашам чарен шогалтыза, тидыже шке йочадан, авадан, ака-шӱжардан да ватыдан ильшыштлан кӱлеш! Ӱшанена: поро шонымаш сеҥышыш лектеш.

Российысе коммунист-влак! Тендан ответственностьда поснак кугу. Шкендан общественный да паша активностьда дене, уэмме процессыште талын участвоватлыме дене партийын — обществым чак чумырен шогышо тӱҥ вийын — авторитетшым да единствыжым пеҥгыдемдыза, паша дене ончыктен шогыза: КПСС — калыкын партийже да калыклан пашам ыштыше партий!

Сайлыше-влакын гражданский долгышт дек обратитлалтын, ме тыгак нунын нравственный шижмашышт дек обратитлалтына. Российым йӧратымаш, тудлан ӱшанымаш, пашам йӧратымаш да поро кумыл, Совет Отчизнысе чыла моло калык-влакым иза-шольо кумыл дене ончымаш тендан пашаштыда кеч-кунамат да кеч-куштат эреак тӱҥ верыште лийышт. Кӧ уэм толшо Российын материальный, духовный, нравственный поянлыкшым кугемдымашке шке вийжым ушаш шона да ушен кертеш, тек тидым чыланат ыштат!

КПСС ЦК-н РОССИЙСКИЙ БЮРОЖО | **РСФСР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМ** | **РСФСР МИНИСТР-ВЛАК СОВЕТ**

[illegible]

С. БЕЛКОВА.

Заседанийыште иктешлыме

Марий АССР Верховный Советыш калык депутатше-влакым сайлыме шотышто Рӱдӧ избирательный комиссийын заседанийже лийын. Тушто калык депутатыш кандидат-влакым регистрироватлыме итогым ончымо.

Тиде йодыш дене комиссий председательын заместительже А. И. Шорникова увертарен, Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш чылаже 480 кандидатым ойырымо, тышеч окружной избирательный комиссий-влак 439 кандидатым регистрироватленыт. Нунын коклаште — 50 ӱдырамаш, 364 КПСС член да членыш кандидат, 17 ВЛКСМ член, 45 пашаэе, 28 колхозник, 242 руш, 143 марий, 22 татарин, 11 украинец, 10 чуваш да моло национальностян 11 еҥ. Латкуд избирательный округышто кандидатым икте гыч, нылле ныл округышто кокыт дене, витле нылытыште кумыт дене, коло кумытышто нылыт дене, кандашыште

[illegible] Тиде, мутат уке, арам ок лий. икшывe-влакым воспитатлымаште сай саскам пуышаш.

Но таҥасымаште кӱгынат ойыртемалтшаш. Тыгай пиал Марисола кыдалаш (директоржо А. А. Васильев), Шӱдымарий пеле кыдалаш (А. И. Яшметов) да Кугу Мушко тӱҥалтыш (А. Ф. Молотова) школ-влакын коллективыштлан логалын.

Йоча дошкольный учреждений-влак коклаште кум призовой верым Шернур поселкысо «Тополек», «Ромашка» ясле-сад-влак да «Рябинушка» йоча сад налыныт.

Сеҥышыш лекше коллектив-влак кусылшо Йошкар знамя, Почетный грамота да окса премий дене палемдалтыныт.

А. КУПРИЯНОВ.

Мӱгинде, лаваш да молат

Икымше номеран кинде заводын коллективше кечеда 800 килограмм «Сувенирный» мӱгиндым, 1,2 тонн шӱльӧ печеньым, 1,5—2 тонн лавашым кӱэштеш.

Коллектив пашалан ура чонан да уста кидан. Теве мӱгиндым да шӱльӧ печеньым кӱэшташ линий-влакым шке ыштеныт.

Кондитерский цехыште мастер Р. М. Антоновскаян вуйлатыме коллективыште эн сай специалист-влак ыштат. Мастерым предприятийыште тале вуйлатыше семын палат. Тудо моло пашазе-влак дене пырля тырша.

Ан. АНДРЕЕВ.

Снимкылаште: мастер Р. М. Антоновская, пекарь-влак Н. Ф. Протасова ден С. И. Шалдарина; пашан ветеранже Е. Г. Элембаева.

И. Речкинын фотожо.

Марий АССР Верховный Советым погымо нерген

Марий АССР Верховный Совет Президиумын УКАЗШЕ

Марий АССР Верховный Совет Президиум пунчалеш:

Марий Автономный Совет Социалистический Республикын латикымше созыв Верховный Советшын черетдыме латкумшо сессийжым 1990 ий 15 февральыште Йошкар-Олаште погаш.

Марий АССР Верховный Совет Президиум председатель В. РОМАНОВ

Марий АССР Верховный Совет Президиум секретарь И. АРЕФЬЕВ.

Йошкар-Ола, 1990 ий 26 январь.

• • •

Латикымше созыв Марий АССР Верховный Советын черетдыме латкумшо сессийыштыже тыгай йодыш-влакым каҥашаш палемдалтеш:

1. Марий АССР Министр-влак Советын составыштыже вашталтыш нерген.

2. «КПСС ЦК-н 1980 ий февральысе Пленумжын пунчалже дене келшышын, калык образованийым демократизироватлыме шотышто калык депутат-влакын Советыштын задачышт нерген» СССР Верховный Совет Президиумын пунчалжым шуктен толмо нерген Марий АССР Министр-влак Советын информацийже.

3. Марий АССР Верховный Совет Президиумын Указше-влакым пеҥгыдемдыме нерген.

Байконурыш

МОСКВА, 26 январь (ТАСС). Тачe Космонавт-влакым ямдылыме центр «Мир» орбитальный комплексыште черетан экспедицийыште участвоватлаш ямдылалт шушо экипаж-влакым Байконур космодромыш ужатеныт.

Икымше экипажым Анатолий Соловьев вуйлата, тудо 1988 ийыште кокымшо советско-болгарский экспедицийыште участвоватлен. 36 ияш бортинженер Александр Баландин первый гана чоҥешташ ямдылалтеш.

Кокымшо экипажын командирже 39 ияш Геннадий Манаков космосышто эше лийын огыл. Экипажын бортинженерже — СССР-ын летчик-космонавтше Геннадий Стрекалов, тудо космосышто кум гана лийын.

Нине экипаж кокла гыч иктыже 11 февральыште чоҥештышаш.

Почетный лӱм

Транспортышто заслугылан да шуко ий тыршен пашам ыштымылан Марий АССР-ысе 1-ше №-ан Йошкар-Ола пассажирский автотранспорт предприятийын автомобиль водительже Павел Яковлевич Полушинлан да Звенигово автотранспортный предприятийын автомобиль водительже Аркадий Александрович Степановлан РСФСР Верховный Совет Президиумын 1990 ий 24 январьысе Указше дене «РСФСР транспортын заслуженный пашаеҥже» почетный лӱмым пуымо.

Республикын наградыже

Ял озанлык производствышто шуко ий тыршен пашам ыштымыжлан Параньга районысо «Знамя» колхозын тӱҥ агрономжо Семен Васильевич Гордеев Марий АССР Верховный Совет Президиумын 1990 ий 26 январьысе Указше почеш Марий АССР Верховный Совет Президиумын Почетный грамотыж дене наградитлалтын.

Избиратель-влаклан палашышт

836-шо №-ан Заречный территориальный избирательный округ деч РСФСР калык депутатыш кандидат-влак избиратель-влак дене 29 январьыште 17 шагатыште Офицер пӧртыштӧ, 6 февральыште 10 шагатыште КПСС Медведево райкомын заседаний залыштыже, 9 февральыште 16 шагатат 30 минутышто Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворецыште вашлийыт.

1990 ий 4 март—сайлыме кече

1990 ий 4 март—сайлыме кече

РСФСР КАЛЫК ДЕПУТАТЫШ КАНДИДАТ-ВЛАК

113-шо №-ан Ленинский национально-территориальный избирательный округ

БЕРГШТЕЙМ Владимир Дмитриевич

1950 ийыште Ростовский областьысе Каменск олаште шочын. Беспартийный. Пашам 1966 ийыште Кутансисе изи габаритан трактор заводышто слесарьын ученикше семын ышташ тӱҥалын. Армийыште служитлымек, тӱрлӧ регионышто слесарь, монтажник-высотник лийын.

1982 ийыште А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтым заочно тунем лектын да Йошкар-Оласе мебель фабрикыште инженер-строительлан, капстроительство отдел начальниклан ыштен.

А 1987 ий гыч «Интерьер» кооперативым вуйлата.

— МЫЙЫН программем тыгай:

экономический отношений политика деч ончылно кайышаш, сандене собственность, аренда, налогообложений нерген закон-влакым лукман, производствын средствык шотышто оптовый торгайымашлан эрыкан рынок кӱлеш, кооперативный да арендный форма, предприятий-влакын шке вуя ыштышашышт верч шогем;

мый Ленин семын умылыман социализм верч, тудын «Командоватлаш тошташ огыл!» лозунгым илышыш пуртышаш верч шогем. Сандене пӱтынь властьым Совет-влаклан пуыман. Государствын интересше кажне гражданинын интересше гыч лектын шогышаш;

мый шуко партий верч, юмылан ӱшанымашын да личностьын эрыкышт верч улам;

государство йоча, черле да шонго-влак верч законым лукмо да поро кумыл фонд гоч тыршышаш; айдеме айдеме семын илышаш;

территорий-влакым шкеныштым шке финансироватлышаш да самоуправлений-ышт верч, министерство ден ведомство-влакын диктатышт деч утлышаш верч шогем. Совет-влак чыла государственный, арендный да кооперативный, коллектив-влакын парышышт гыч отчисленийым налшаш улыт;

воспитаний да туныктымо шотышто государственный программа кӱлеш.

ВОЛКОВ Александр Петрович

1934 ийыште Владимирский областьысе Надеждино ялыште кресаньык ешеш шочын. Руш, КПСС член. Лесотехнический техникумым, артиллерийский училищым, Ф. Э. Дзержинский лӱмеш военно-инженерный академийым да К. Е. Ворошилов лӱмеш военный академийым тунем пытарен. Стратегический назначениян ракетный войскан главнокомандующийжын первый заместительже. Генерал-полковник, ешан, кок йочаже уло.

— ЭЛЫМ да республикым неле положений гыч лукшашлан чыла семынат полшаш кӱлешлан шотлем. Депутат пашаште избиратель-влакын наказыштым шуктышашлан, тыгак Марий АССР-ысе чыла еҥын интересышт верч активный, партийный принципиальность дене, пеҥгыдын тыршаш тӱҥалам.

Республикым самоуправлений да шкем шке финансироватлыме принципыш писынрак кусараш, тудлан экономический да политический самостоятельностьым пуаш кӱлеш. Илыме верым, социально-культурный объектлам утларак да писынрак чоҥаш полшаш, пачерым шеледымаште социальный чынлык принципым пеҥгыдын эскерымашке шуаш кӱлеш.

Потребительский рынкылан сатум, услугым ситарымаште йӧным ышташ. Сар ден пашан ветеранланыштлан, пенсионер, инвалид, тулыкеш кодшо йоча да салтак вате-влаклан социальный полышым саемдышашлан мерым ышташ.

Ял озанлык производствым нӧлталме, калыклан продовольствийым ситарыме шотышто мера кӱлеш. Ялым социально уэмдыме, изи ял, экономический почеш кодшо озанлык-влакым (поснак Юрино ден Курык марий районлаште) виянгдыме, корным ыштыме, продукцийым аралышашлан да перерабатыватлышашлан базым саемдыме, индивидуальный ден коллективный сад ден пакчам кучымаште полшымо дене кылдалтше мероприятийым шуктыман.

Йошкар-Олаште да пӱтынь республикыште экологический обстановкым саемдышашлан мерым ыштыде ок лий. Чебоксар ГЭС-ым умбакыже чоҥыман огыл.

Республикыште илыше-влакын национальный культурыштым виянгдышаш, преступностьым чактарышаш, элын обороноспособностьшым кӱлеш кӱкшытыштӧ кучышаш верч шогем.

ГОЛУБЕВ Валерий Борисович

1941 ийыште Кировский область, Яраҥ районысо Туанур ялыште кресаньык ешеш шочын. Руш, КПСС член. Ремесленный училище деч вара столярлан ыштен. Армийыште служитлымек, комсомол райкомышто ыштен, а вара «Марийская правда» газетын корреспондентше, «Молодой коммунист» газетын редакторжо лийын. Озаҥысе университетын журналистика отделенийжым заочно тунемын пытарен. А 1980—1983 ийлаште — КПСС ЦК пелене Общественный наука академийын аспирантше. Диссертацийым аралымек, КПСС обкомышто лекторлан ыштен. 1985 ий гыч — Марий госуниверситетысе парткомын секретарьже.

— РСФСР Верховный Совет гына Российын экономический потенциалже, мландыже, сырье шапашше, вӱд ресурсшо дене кузе пайдаланыме шотышто решатлаш праван. Шемрондымо куиде-млан, тудын сельский районлажлан вниманийым поснак ойыраман.

Республикылан путырак кӱлешан йодышла дене каҥашымашлан да пунчалым лукшашлан референдум нерген закон кӱлеш. Собственностын тӱрлӧ формыжо лийшаш манын шонем.

Сталинский репрессийлаште эҥгекыш логалше еҥ-влаклан льготым палемдаш. Производственный объектлам шагалемдаш, а оксам пачерым чоҥаш колташ. Пашазе да студенческий молодежьын общежитийысе условийжым саемдышаш верч тыршаш тӱҥалам. Государственный, кооперативный да частный лечебный учреждений-влакын сетьыштым виянгдаш. Шоҥго, инвалид-влакын пӧртыштын условийыштым саемдаш.

Культура, искусство, медицина пашаеҥ-влакын пашадарыштым нӧлталшашлан оксам кычал муаш. Ӱдырамаш-влаклан, тугаяк пашадарым коден, паша кечым кӱчыкемдымашке шуаш. Правонарушитель-влак деч граждан-влакым аралышашлан правам аралыше орган-влакын ответственностьыштым нӧлталаш, ийготыш шудымо-влак коклаште профилактикым виянгдаш. Чебоксар ГЭС-ыште вӱд уровеньым нӧлталме ваштареш кучедалаш тӱҥалам. Экологический эспертизым, санэпидслужбым верысе властьын подчиненийже гыч лукташ. Властьым калыкын кидышкыже пуаш, законодательный, исполнительный, судебный функцийлам ойыраш, партийлан кадровый политикым, идеологический пашам кодаш. Перестройка информацийын эрыкан печатный органже-влак деч посна печатьыште, вещанийыште цензурым кораҥдыде, лийын ок керт.

ЕМЕЛЬЯНОВ Владимир Васильевич

1946 ийыште Йошкар-Олаште служащий ешеш шочын. Руш, КПСС член. Ончыч «Электроавтоматика» заводышто слесарь-сборщиклан ыштен. 1970 ийыште А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтым тунем лектын. Армийыште служитлен. Вара Октябрьын XII идалыкше лӱмеш кермыч заводышто электриклан, инженерлан ыштен. Республикысе бытовой обслуживаний министерствын проектно-конструкторский бюроштожо тӱҥ инженер, КПСС Ленинский райкомышто да Йошкар-Ола горкомышто инструктор лийын. Ынде кокымшо созыв почела агропромышленный комплексысе ...

лан отчислений предприятийын могай отраслыштыже улмо шот дене огыл, а паша условий да производствын тазалыклан могай эҥгекым кондымыж дене кылдалтшаш. Эн изи пашадарын да эн изи пенсийын кугытышт палемдыме прожиточный минимумым 20—30 процентлан эртышаш.

Пашалан молодежьын праважым аралыме шотышто ешартыш гарантий кӱлеш.

чым ышташ кӱлешлан шотлем. Потребительский рынкыште договорный дисциплиным, торгайыме правилым пудыртылшо, спекулянт-влаклан пеҥгыде мерым ыштыман. Региональный озанлык расчетын условийжым ямдылыме годым территорий-влакын иктӧр права почеш виянгме гарантий лийшаш. Чебоксар ГЭС-ым умбакыже чоҥыман огыл. Локаторым Йошкар-Ола деч ӧрдыжыш ...

КОСТЯЕВ Виктор Федорович

1935 ийыште Тамбовский областьысе Липовка селаште шочын. Руш, КПСС член. Кыдалаш школ деч вара Военно-Морской Флотышто служитлен, тушеч пӧртылмек, Саратовский юридический институтышто тунемын. Тамбовский областьыште следовательлан, районысо прокурорын полышкалышыжлан, областной прокуратурышто отделын прокуроржылан, областьысе прокурорын полышкалышыжлан да первый заместительжылан ыштен. 1987 ий май гыч — Марий АССР-ын прокуроржо.

— ГРАЖДАН-ВЛАКЫН праваштым да законысо интересыштым аралымашым шке пашаштем тӱҥ корнылан шотлем. Закон ончылно чыланат иктӧр лийшаш улыт. Законность ден справедливостьлан йӧным эреак ыштен шогаш кӱлеш.

Экологический обстановкым тазаҥдышашлан чыла предприятийлан экологический паспортизацийым эртараш да йырым-йырысе средам лавыраҥдыме деч мерым ышташ кӱлешлан шотлем. Ик объектат экологический экспертиза да эрыктыше сооружений деч посна пашаш колталтшаш огыл. Экологический закон-влакым ямдылаш да лукташ, тушто административный, материальный да уголовный ответственностьым ончыкташ кӱлеш. Кажне районышто экологический положений нерген калыклан тичмашын да чын увертарен шогыман. Чебоксар ГЭС-ыште вӱд уровеньым 63 метр деч эше нӧлтымӧ ваштареш улам. Пӱртӱсым аралыме нерген закон-влакым шуктен толмашлан надзорым виянгдаш манын, лӱмын прокуратурым ышташ кӱлешлан шотлем.

Ава ден йочам аралыме шотышто законым ямдылаш да лукташ. Ӱдырамаш-влакын пашаштлан да каҥышыштлан сай условийым ышташ кӱлеш.

Путырак кӱлешан йодышлам решатлымаште республикын рольжым да правовой статусшым нӧлталман, наций-влак кокласе отношенийыште закон-влакым пеҥгыдын шуктен толаш гарантий лийшаш. Национальный культура ден йылмым виянгдымашлан экономический да правовой гарантий лийшаш. Сар ден пашан ветераныштлан, воин-интернационалист-влак да колышо-влакын ешышт дек мелын савырнаш кӱлеш.

МИХАЙЛОВ Вячеслав Александрович

1938 ийыште Волгоградский областьысе Дубовка олаште шочын. Руш, КПСС член. Пашам машиностроительный заводышто ыштен. Вара Казахстаныне да Украинысе школлаште туныктышо лийын. Вузысо партком секретарьын заместительжылан, партий обкомын отделжым вуйлатышылан, Украинысе КП Ворошиловградский обкомын секретарьжылан, КПСС ЦК пеленсе Марксизм-ленинизм институтын секторжым вуйлатышылан ыштен. Кызыт — КПСС ЦК-н Национальный отделжым вуйлатышын первый заместительже. Наука доктор.

— МЫЙЫН платформыштем тӱҥжӧ — республикын ресурсшым шукемдаш полшаш. Автономный республикын праважым кумдаҥдымашке шуаш, тидын шотыштак СССР-ысе. РСФСР-ысе управлений орган-влакын актыштлан (яуно Конституцийыште пеҥгыдемдыме компетенций дене келшен огыт тол гын) протестым ышташ.

Марий республикым шугкертсек палем, тыште ик гана веле огыл лийынам. Юрино ден Курык марий районласе, Козьмодемьянск ден Йошкар-Оласе шемер-влакын кумылыштым умылем. Нунын проблемышт шуко. Нунышт Чебоксар ГЭС-ын, марий чодыран, Марий университетын, национальный драматический да музыкальный театр-влакын ончыкылыкышт дене кылдалтыныт. Тыгак производствым технически да технологически уэмдымашым, продовольствий ден илыме верым ситарымашым, культурым, здравоохраненийым виянгдымашым, пӱртӱс, Юл, Вӱтла дек койышым саемдымым, изи яллам тӱзатымым авалтат.

Республикын тӱҥ проблемыжым тыге умылем: Российский Федераций дене пырля экономический виянгмашын у кӱкшытышкыжӧ, экономический самостоятельностьын качественно у уровеньышкыже нӧлталтшаш.

Программын кӱлешан пунктшылан мӱндыр район-влакын илышыштлан вниманийым эреак ойырымым, шемер-влак дене вашлиймашым, нунын пӱрымашыштым активно участвоватлымым, еҥ-влак дене каҥашымашым да пашам пырля ыштымашым шотлем.

ПОПОВ Анатолий Геннадьевич

1948 ийыште Шернур районышто туныктышо ешеш шочын. Марий, КПСС член. Кыдалаш школ деч вара Поволжский лесотехнический институтышто тунемын. Военно-Морской Флотышто служитлымек, стройкылаште, КамАЗ-ыште пашам ыштен. Москваште Высший профсоюз школысо аспирантурышто тунемын. Марий АССР ял озанлык министерствысе совхозлаште чоҥымо паша шотышто директорын заместительже, «Новатор» заводышто лабораторий начальник лийын. 1988 ий шыжым конкурс негызеш Йошкар-Оласе йолчием фабрикын директоржылан сайлалтын.

— РЕГИОНАЛЬНЫЙ озанлык расчет условийыште экономикым да социальный сферым виктарымаште Российын праважым кумдаҥдаш кӱлеш. Тудо кужу жап моло союзный республикылан йол ӱмбак шогалаш полшен да полша. А ветшкенжын экономический да социальный нелылыкше раш коеш. Сандене РСФСР-ын бюджетше самостоятельный лийшаш. Шкем шке финансироватлыме да самоуправлений принципеш регионым виктарыме экономический механизмым активно формироватлыме гоч—виян Россий деч виян автономный республикыла дек (але мӧҥгешла). Бюрократ-влакын озаланымыштым пытараш кӱлеш. Управлений сфера масса деч зависитлышаш.

70 теҥге пенсий илаш ок сите. Сандене эн изи пенсийым кугемдымым мучаш ошкыллан шотлаш ок лий. Прожиточный минимум кажне ийын угыч шотлалтшаш.

Инвалид-влакын проблемышт шотышто государственный комплексный программа кӱлеш.

Образованийын, культурын, экологийын могай улмышт, молодежь шотышто положений тургыжландарат.

Региональный озанлык расчетым кусныммо условийыште озанлык пашан чыла уровеньыштыже, экономический закон-влакын действийыштым шотыш налын, налогообложений политикым угыч ончен лекман ыле. Озанлык расчет отношений министерство ден ведомство-влакын экономический диктатышт дене келшен ок тол.

САНУКОВ Ксенофонт Никанорович

1935 ийыште Курык марий районысо Носола ялыште колхозник ешеш шочын. Марий, КПСС член. Н. К. Крупская лӱмеш Маргоспединститутым тунем лекмек, тыштак историй кафедрыште ассистентлан ыштен. Вара «Молодой коммунист» газетын редакторжо, МарНИИ-ште историй секторын младший научный сотрудникше лийын. 1966—1971 ийлаште—партийный пашаште: КПСС обкомын лекторжылан, пропаганда ден агитаций отделым вуйлатышын заместительжылан, культура секторым вуйлатышылан ыштен. СССР Наука академийын Историй институтыштыжо аспирантурышто заочно тунемын, диссертацийым арален. Тӱрлӧ вузлаште туныктен. МарНИИ-н директоржо лийын. 1986 ийыште докторский диссертацийым арален. Тиде ий гычак А. М. Горький лӱмеш Марий ...

чат актуальныйлан шотлалтыт. Тыныслыклан мо кӱлеш? Мемнан деч ынышт лӱд да меат тушманын сынже дене шкенам лӱдыктылшаш огынал. Элын внешний политикыштыже РСФСР-ын рольжым нӧлталаш кӱлеш. Калык дипломатийлан эҥерташ, Хельсинки шӱлышеш ваш-ваш коштмашке да идей дене палдарымашке автономный республика-влакымат активнын ушыман. Вес элла дене келшымаш да культурный кылым кучымо общество-влакын пашаштым виянгдыман, тӱнямбалсе общественный кы-

ка дене сай кылым кучен шогаш кӱлеш да йӧрдымӧ койышлан ылыжашыже йӧным пуыман огыл. РСФСР Министр-влак Советыште Национальность шотышто госкомитет лиеш гын, сай ыле. РСФСР Правительство пелен автономный республика-влакын представительствышт лийшаш. Совет-влаклан пӱтынь властьым пуышашлан политический ден озанлык функцийым ойыраман.

Кандидат тыгак бюрократизм ваштареш кучедалме шотышто комиссийым ышташ, пашаче еҥ-влакым соб-

1985 ий гыч — Марий госуниверситетысе партком секретарьже.

— РСФСР Верховный Совет гына Российын экономический потенциалже, млакдыже, сырье шапашже, вӱд ресурсшо дене кузе пайдаланыме шотышто решатлаш праван. Шемрокдымо кундемлан, тудын сельский район-

лажлан вниманийым поснак ойырыман.

Республикылан путырак кӱлешан йодышла дене кагашышашлан да пунчалым лукшашлан референдум нерген закон кӱлеш. Собственностьын тӱрлӧ формыжо

ЕМЕЛЬЯНОВ
Владимир Васильевич

1946 ийыште Йошкар-Олаште служащий ешеш шочын. Руш. КПСС член. Ончыч «Электроавтоматика» заводышто слесарь-сборщиклан ыштен. 1970 ийыште А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтым тунем лектын. Армийыште служитлен. Вара Октябрьын XII идалыкше лӱмеш кермыч заводышто электриклан, инженерлан ыштен. Республикысе бытовой обслуживаний министерствын проектно-конструкторский бюроштыжо тӱҥ инженер, КПСС Ленинский райкомышто да Йошкар-Ола горкомышто инструктор лийын. Ынде кокымшо созыв почела агропромышленный комплексысе пашаен-влак профсоюз Йошкар-Ола горкомын председательжылан сайлалтын. Ятыр общественный обязанностьым шуктен толеш.

— МЫЙЫН программын негызше, — манеш кандидат, — шемер-влакын законысо интересыштым аралыме, социальный чынлык шотышто совет профсоюз-влакын платформышт.

Мый Совет-влакын тичмаш властьышт верч, социальный проблемылам решатлыме шотышто ответственностьым нунын шке ӱмбакышт налшаш верч шогем.

Социальный страхований-

ЕФИМОВ
Виталий Иванович

1938 ийыште Курык марий районысо Кожланӓнгыр ялыште марий ешеш шочын. КПСС член. Высший образованиян — 1965 ийыште Н. К. Крупская лӱмеш Марий госпединститутым тунем лектын. Виловат кыдалаш школышто завучлан, Кузнецово кыдалаш школышто директорлан ыштен. 1970—1971 ийлаште КПСС Курык марий райкомын пропаганда ден агитаций отделжым вуйлатен, вара латик ий «Дружба» колхозын председательже лийын. 1982 ийыште Кузнецово кыдалаш школыш пӧртылын, кызытат тушто директорлан ышта.

— СОВЕТ-ВЛАК чынже денак тичмаш властян лийышт манын, йодышым кызытак решитлаш, тидын шо-

тышто законым лукташ кӱлеш. Социальный чынлык, правовой аралалтмаш, чыланат, должностьым ончыде,

КАРТАШОВ
Александр Анатольевич

1954 ийыште Краснодарский край, Анапский районысо Юрьевка селаште пашазе ешеш шочын. Руш, КПСС член. Ончыч Казахстаныште пырче озанлык институтышто старший лаборантлан ыштен, вара армийыште служитлен. Целиноградысе инженерно-строительный институтышто тунемын, пашазылан, комбайнерлан ыштен. Марий республикыш толмек, Медведево ДРСУ-што начальниклан ышта, «Марийскавтодор» объединенийысе пашаче коллектив советын председательжылан сайлалтын.

— РСФСР-ысе орган-влакын структурыштым, тудын столицыжым палемдаш, 1990 ийыште федерацийысе калык-влакын кузе илаш шонымышт шотышто референдумым эртараш, калык-вла-

кын чынже денак иктӧр праван лиймашкышт виктаралтше пунчалым лукташ кӱлешлан шотлем, — манеш кандидат. 1990 ийыште тичмаш озанлык расчетыш куснышашлан, а 1991 ий гыч у ус-

КЕЛИШЕВ
Валерий Александрович

1948 ийыште Йошкар-Олаште шочын. 1970 ий гыч КПСС член. Кыдалаш школ деч вара Марий машиностроительный заводышто ыштен, армийыште служитлен. СССР МВД-н высший следственный школжым тунем лекмек, Йошкар-Оласе Ленинский РОВД-ште ыштен. Кок ий КПСС Йошкар-Ола горкомын инструкторжо лийын. 1980 ий гыч Марий АССР МВД-н следственный отделжым вуйлаташ тӱҥалын. СССР МВД-н академийжым пытарен, милицийын полковникше званийым нумалеш. Шукерте огыл Марий АССР внутренний паша министрын заместительжылан шогалтыме.

— ЭЛЫМ авалтыше преступность, коррупций ваштареш кучедалме проблема программыштем ончыл вер-

ым налын шога. Граждан-влакын илышыштым да погынштым аралышашлан РСФСР-ын законодательст-

тым саемдаш.

Культура, искусство, медицина пашаеҥ-влакын пашадарыштым нӧлталшашлан оксам кычал муаш. Ӱдырамаш-влаклан, тугаяк пашамаш-влаклан, тугаяк пашадарым коден, паша кечым кӱчыкемдымашке шуаш. Правонарушитель-влак деч

лан отчислений предприятийын могай отраслыштыже улмо шот дене огыл, а паша условий да производствын тазалыклан могай эҥгекым кондымыж дене кылдалтшаш. Эн изи пашадарын да эн изи пенсийын кугытышт палемдыме прожиточный минимумым 20—30 процентлан эртышаш.

Пашалан молодежьын праважым аралыме шотышто ешартыш гарантий кӱлеш. Ӱдырамаш-влаклан ешартыш социальный льгот верч кучедалаш тӱҥалам. Йочан кум ий шумешкыже аважлан тӱлыман отпуск пуалтшаш, ӱдырамашым йӱд смена, неле да тазалыклан эҥгекан паша деч утараш, лывырге паша графикым, кӱчыкемдыме паша арням, тылзеш ешартыш каныш ке-

иктӧр праван лийышт. Правопорядкым эскерымашке, паша дисциплиным пеҥгыдемдымашке, преступность ваштареш кучедалмашке виктаралтше мера-влак кӱлыт.

Централизованный экономикын административно-командный системыж деч рыночныйыш писынрак кусныман. Тидын годым собственностьын тӱрлӧ формыжым виянгдыман, региональный озанлык расчетым лӱдде да грамотнын шыгдарыман. Управлений аппаратым ныл пачаш шагалемдаш да тудым кучаш роскотым кок пачаш

ловнийыште ышташ тӱҥалаш экономический йӧным палемдаш. Экономикыште затратный механизмым шыгдарымым чараш.

Российын бюджетше эн ончычак селаште илыме верым, корным чоҥаш, газым пурташ йӧным пуышаш. Госзаказ ден материально-технический снабжений балансироватлымашке шуаш кӱлеш.

Неформальный объединенийлам поддерживатлем. Чыла калыкын представительыштлан национальный, религиозный обряд ден традицийым шуктен толаш йӧным ышташ, национальный школым, дошкольный учре-

вызым угыч ончен лекман.

Молодежьым пашаш верандыме, каныштым организоватлыме шотышто шукертак палемдыме, но шукташ тӱҥалдыме мероприятийым илышыш пурташ кӱлеш. Поснак Йошкар-Олаште, вет тыште молодежь коклаште преступность кушкеш. Самырык-влакым туныктымо да профессионально ямдылыме качество тургыжландара. Мут толмашеш каласыман: республикыште юрист-влак огыт сите. Верысе университетыште ямдылаш тӱҥалаш лиеш ыле.

Ыштен лукмо продукций гыч кугурак ужашыже рес-

партийлан кадровый политикым, идеологический пашам кодаш. Перестройка информацийын эрыкан печатный органже-влак деч посна печатьыште, вещанийыште цензурым корандыде, лийын ок керт.

чым ышташ кӱлешлан шотлем. Потребительский рынкыште договорный дисциплиным, торгайыме правилым пудыртылшо, спекулянт-влаклан пеҥгыде мерым ыштыман. Региональный озанлык расчетын условийжым ямдылыме годым территорий-влакын иктӧр права почеш виянгме гарантий лийшаш. Чебоксар ГЭС-ым умбакыже чоҥыман огыл. Локаторым Йошкар-Ола деч ӧрдыжыш кӧ лукман.

Перестройкым писемдышашлан кадрым уэмден толаш кӱлеш. Демократизаций уэмдыме социалистический общежитий закон-влакым пеҥгыдын шуктен толмо дене келыштаралтшаш. Мый правовой демократический государство, тӱрлӧ укладан экономика верч шогем.

иземдаш гын, пайдале лиеш ыле. Калык образованийлан, здравоохраненийлан, культурылан виянгашышт мерым кӱлынак ыштыде ок лий.

Калыклан кочкыш продуктым, сатум ситарыме йодыш мыйым тургыжландара. Ялым уэмдыме шотышто пунчал-влак кугу вашталтышым ыштен огытыл. Ялыш писын газым пурташ кӱлеш. Тыгак вӱдым ситарыме йодышат решитлалтшаш. Кажне села ден ялыш сай корно лийшаш.

Чебоксар ГЭС-ым умбакыже чоҥымым чарнаш жап.

жденийым, театрым виянгдымашым кумылангдаш.

Экологически лӱдыкшӧ объектлам чоҥымашым пеҥгыдемдаш огыл. Преступность ваштареш кучедалме общегосударственный программым поддерживатлаш, молодежь нерген законым лукташ, духовный кризисым сеҥаш.

Совет-влак кундемыштым социально-экономический виянгмашышт дене кылдалтше чыла йодышым шке вуя решатлышаш, йырым-йырысе средам, граждан-влакын правашым да эрыкыштым илышыш пуртен толаш йӧным ыштышаш улыт.

публикысе калыкын кӱлешыжлан кодшаш ыле. Кажне кечын йодмо, поснак йоча ден пенсионер-влаклан кӱлшӧ сатулан ак стабильный лийшаш. Неле экологический обстановка нерген мондаш правана уке. Национальный культурым, йылмым шыгдараш, калык промыслым виянгдаш кӱлеш.

Кандидатын программыштыже тыгак илыме вер шотышто проблемым, ӱдырамаш-влаклан льготым, инвалид, ветеран, пенсионер-влаклан привилегийым палемдыме-нерген йодышым авалта.

— РЕГИОНАЛЬНЫЙ озанлык расчет условийыште экономикым да социальный сферым виктарымаште Российын праважым кумдан-

даш кӱлеш. Тудо кужу жап моло союзный республикылан йол ӱмбак шогалаш полшен да полша. А вет шкенжын экономический да

САНУКОВ
Ксенофонт Никанорович

1935 ийыште Курык марий районысо Носола ялыште колхозник ешеш шочын. Марий, КПСС член. Н. К. Крупская лӱмеш Маргоспединститутым тунем лекмек, тыштак историй кафедрыште ассистентлан ыштен. Вара «Молодой коммунист» газетын редакторжо, МарНИИ-ште историй секторын младший научный сотрудникше лийын. 1966—1971 ийлаште — партийный пашаште: КПСС обкомын лекторжылан, пропаганда ден агитаций отделым вуйлатышын заместительжылан, культура секторым вуйлатышылан ыштен. СССР Наука академийын Историй институтыштыжо аспирантурышто заочно тунемын, диссертацийым арален. Тӱрлӧ вузлаште туныктен. МарНИИ-н директоржо лийын. 1986 ийыште докторский диссертацийым арален. Тиде ий гычак А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтышто историй ден политологий кафедрым вуйлата. Марий АССР наукын заслуженный деятельже. Ятыр общественный организацийыште кугу пашам нангая.

— ИСТОРИК да политолог семын, — манеш кандидат, — большевик-влакын революционный программышт,

Кугу Октябрьын лозунгшо-влак дек пӧртылам. Вет нуно мучаш марте илышыш пурен шуктен огытыл да та-

СЕРЕБРЯКОВ
Сергей Андреевич

1951 ийыште Курык марий районышто пашазе ешеш шочын. Беспартийный. Козьмодемьянск олаште кыдалаш школым тунем лекмек, пашам заводышто ыштен, вара армийыште служитлен. 1977 ийыште Озаҥысе госуниверситетын юридический факультетым пытарымек, прокуратура органлаште ыштен. Вара адак пашазе лийын. А 1983 ий гыч Курык марий РАПО-што юрисконсультлан ыштен. Юрино районысо юридический консультацийым вуйлатен. 1988 ий март гыч — Курык марий юридический консультацийын адвокатше. Калык судысо, прокуратурысо, юрисконсультацийысе да нотариальный конторысо объединенный профкомын председательжылан сайлалтын.

— ПРОГРАММЫШТЕМ тыгай пункт-влак улыт:

эльыште да Российский Федерацийыште пӱтынь власть калыкын кидыштыже лийме

нерген СССР да РСФСР Конституцийлаште кокымшо статьян положенийжым чынже денак илышыш пуртымаш, а тидыже калык депу-

СИЗИНЦЕВ
Иван Васильевич

1940 ийыште Воронежский область, Бутурлинский районысо Клеповка селаште пашазе ешеш шочын. КПСС член. Кыдалаш школым тунем лекмек, Сибирьыште строительлан, Казахстаныште шоферлан ыштен. Армийыште служитлымек, Саратовский политехнический институтышто тунемын. 1967 ий гыч Козьмодемьянскысе автотранспорт предприятийын тӱҥ инженерже лийын. Вара латик ий Йошкар-Оласе учебно-курсовой комбинатыште туныктен. Кызыт — Козьмодемьянскысе АТП директорын заместительже.

— ЭН ОНЧЫЧАК, мыйын шонымаште, партийный ден совет орган-влакын функцийыштым ӱватылде да раш ойыраш кӱлеш. Пӱтынь властьым — Совет-влаклан.

Нуно шонен, шотлен, ончыко ужын моштышаш, шке действийыштлан калык ончылно мутым кучышаш, тичмаш властян да пеҥгыде финанс ден материальный негызан

ЦЕЛИЩЕВ
Геннадий Николаевич

1947 ийыште Шернур районышто шочын. Марий, КПСС член. Кыдалаш образованиян. Пашам 16 ияшак столярын ученикше семын ышташ тӱҥалын. Армийыште служитлыме деч вара Марий машиностроительный заводышто слесарь лийын. А 1971 ий гыч пӧртым шолдыра панель дене чоҥышо объединенийысе 14-шо №-ан СМУ-што монтажник-влакын бригадирыштлан ышта. КПД объединенийысе пашаче коллектив советын председательжылан, объединенный профком председательын заместительжылан да общественный тӱҥалтышеш облсовпрофын секретарьжылан сайлалтын.

— МЫЙЫМ кандидатлан строитель-влакын профсоюзышт деч ойыреныт. Сандене

тудын платформыжым поддерживатлем, Марий областной да Йошкар-Ола город-

70 тенге пенсий илаш ок сите. Сандене эн изи пенсийым кугемдымым мучаш ошкыллан шотлаш ок лий. Прожиточный минимум кажне ийын угыч шотлалтшаш.

чат актуальныйлан шотлалтыт. Тынысылыклан мо кӱлеш? Мемнан деч ынышт лӱд да меат тушманын сынже дене шкенам лӱдыктылшаш огынал. Элын внешний политикыштыже РСФСР-ын рольжым нӧлталаш кӱлеш. Калык дипломатийлан эҥерташ, Хельсинки шӱлышеш ваш-ваш коштмашке да идей дене палдарымашке автономный республика-влакымат активнын ушыман. Вес элла дене келшымаш да культурный кылым кучымо общество-влакын пашаштым виянгдыман, тӱнямбалсе общественный кылым пеҥгыдемдыман. Тӱнямбалсе туризмын ончылык объектше семын Козьмодемьянск олалан да уло Марий республикылан йол ӱмбак шогалаш йӧным ышташ кӱлеш.

Моло союзный республи-

тат-влакым — Советлаште калыкын полномочиян представительже-влакым — эрык дене да фальсифицироватлыде сайлымаш условийыште гына лийын кертеш;

Айдемын праваж шотышто ООН-ын всеобщий декларацийжын, гражданский да политический права нерген международный пактын, гражданский, социальный да культурный права нерген международный пактын (нуным СССР ратифицироватлен) СССР да РСФСР закон-влак ончылно приоритетышт нерген положенийым СССР да РСФСР Конституцийлашке пуртымаш, Совет Союз ден Российский Феде-

лийшаш улыт. Совет-влакын действенностьыштым кугемдышашлан, вес эллысе опытым шотыш налын, общественный шонымашым шымлыме шотышто структурым ышта кӱлеш.

Экономикым тазаҥдышашлан сай экономический негызлымаш да экспертиза деч посна пунчалым виеш лукмо йӧн йӧршеш корангдалтшаш. Озанлык расчет да предприятий, район, республика-влакын тичмаш экономический самостоятельностьыш куснымо теорий ден практикым саемдыме шотышто пеҥгыдын каласаш жап.

Кӱртньӧ корно, автомобильный, юж да вӱд транс-

ской партийный организаций-влакын, республикысе профсоюз-влакын программыштым шотыш налам.

Российский Федераций чыла союзный республика дене иктӧр праван лийшаш. Тудо мландылан, вӱдлан, сырьевой ресурслан шке оза лийшаш. РСФСР-ын ресурсшым союзный министерство-влакын шалатылмыштым умбакыже чараш кӱлеш. Элысе моло регионышто илышым саемдышашлан союзный бюджетыш миллиард тенге дене оксам пуымым чарныман.

Эльыште окса реформа кӱлеш, шонем. Тудо теневой экономикысе делец-влакын

[illegible] политикым угыч ончен лекман ыле. Озанлык расчет отношений министерство ден ведомство-влакын экономический диктатышт дене келшен ок тол.

ка дене сай кылым кучен шогаш кӱлеш да Мӧдымӧ койышлан ылыжашыже ӱлымым пуыман огыл. РСФСР Министр-влак Советыште Национальность шотышто госкомитет лиеш гын, сай ыле. РСФСР Правительство пелен автономный республика-влакын представительствышт лийшаш. Совет-влаклан пӱтынь властьым пуышашлан политический ден озанлык функцийым ойырыман.

Кандидат тыгак бюрократизм ваштареш кучедалме шотышто комиссийым ышташ, пашаче еҥ-влакым собственность деч корангдымым пытараш, экологический проблемылам решитлаш, эн ончычак Юл эҥерым арален кодымо шотышто пеҥгыдын кучедалаш кӱлешлан шотла. Молодежный проблемымат ӧрдыжеш ок кодо.

рацийысе законодательствылан международный обязательство дене келыштарымаш, нуным пайдалын кучылтшашлан йӧным ыштымаш;

тугай правовой государствым ыштымаш, могайыште граждан, государственный орган-влак да государство правовой отношений сферыште иктӧр праван лийыт;

чыла государственный орган Совет гоч калыкын контрольыштыжо лийшаш да тудын ончылно мутым кучышаш, а кажне айдемын кӱлешан праваж дене кылдалтше йодышла шотышто референдум гоч калык шке решатлышаш.

портын пашажым келыштарен виктараш, кӱлеш подвижной составым, шапаш ужашым да эксплуатационный материалым эрык дене налаш лийже. Транспорт йодышым ончышашлан РСФСР Верховный Совет пелен комитет, а областной да автономный образованийла пелен комиссий лийшаш улыт.

Нравственный атмосферым тазаҥдаш, чыным, шотан, поро кумылан лиймым шыгдараш, социалистический законностьым пеҥгыдемдаш кӱлеш. Кандидатын программыштыже тыгак наций-влак кокласе отношений, экологий шотышто проблемылам авалтыме.

шолыштмо оксам пӧртылта да паша дене ыштен налме оксам тенгем тенгелан вашталташ йӧным пуа ыле.

Собственность шотышто законым лукман. Шемер-влак производствын средствыжлан оза лийшаш улыт. Тидын деч посна «Пӱтынь властьым — Совет-влаклан» лозунг илышыш пурталтде кодын кертеш. Мланде верген закон верч улам. Мландын озаже Совет лийшаш.

Социалистический предприятий нерген закон кӱлеш. Тыгак пенсий, отпуск шотышто закон-влакым писынрак лукман.

1990 ий 4 март—сайлыме кече

ОКРУЖНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ КОМИССИЙЛАШТЕ

Окружной избирательный комиссий-влак Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан тыгай ен-влакым регистрироватлыме нерген увертареныт:

47-ше №-ан Димитровский избирательный округышто

Владимир Михайлович ДОМРАЧЕВЫМ. Тудо 1966 ийыште шочын, полупроводник прибор заводышто наладчиклан ышта. ВЛКСМ член. Йошкар-Олаште ила.

84-ше №-ан Нагорный избирательный округышто

Николай Иванович КОДЯЕВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын. Козьмодемьянский техникумын директоржылан ышта. КПСС член. Козьмодемьянск олаште ила;

Валерий Михайлович МАЛИНИНЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын. «Марийстрой» объединенийысе кандашымше номеран СМУ-н операторжылан ышта, беспартийный. Козьмодемьянск олаште ила;

Николай Леонидович ПОГОДИНЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, калык депутат-влак Козьмодемьянский городской Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член. Козьмодемьянск олаште ила;

Владимир Владимирович ТОРОПОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын. «Потенциал» заводын директоржылан ышта. КПСС член. Козьмодемьянск олаште ила.

85-ше №-ан Юркино избирательный округышто

Николай Аверьянович ВОЛКОВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын. Козьмодемьянский горисполкомысо шуко отраслян коммунальный озанлык предприятийын начальникшылан ышта. КПСС член. Козьмодемьянск олаште ила;

Владимир Диодорович ДОБРОВОЛЬЦЕВЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын. порт начальникын заместительжылан ышта. КПСС член. Козьмодемьянск олаште ила;

Владимир Александрович КРИВОРОТОВЫМ. Тудо 1944 ийыште шочын. сплавконторышто фрезеровщиклан ышта, беспартийный. Козьмодемьянск олаште ила;

Николай Николаевич ТАВКИНЫМ. Тудо 1961 ийыште шочын. «Потенциал» заводышто молодежный жилищный комплексын председательже. ВЛКСМ член. Козьмодемьянск олаште ила;

Василий Флегонтович СОЛОВЬЕВЫМ. Тудо 1922 ийыште шочын. сар ден пашан ветеранлыштын оласе советшын председательже. КПСС член, Козьмодемьянск олаште ила;

Николай Васильевич ЯКУНИНЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын. рӱдӧ райбольницын тӱҥ врачшылан ышта, КПСС член. Козьмодемьянск олаште ила.

88-ше №-ан Бутяковский избирательный округышто

Анатолий Павлович ТАТЬЯНИНЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын. Совет Союз Герой С. Н. Бутяков лӱмеш заводышто трубопроводчиклан ышта, КПСС член, Звенигово олаште ила.

94-ше №-ан Поянсола избирательный округышто

Юрий Изилеевич ИВАНОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын. агропромышленный комплексысе пашаен-влак профсоюз Звенигово райкомын председательжылан ышта. КПСС член, Чакмарий селаште ила;

Галина Федоровна ОРЛОВАМ. Тудо 1945 ийыште шочын. Звенигово районысо Кужмара амбулаторийын тӱҥ врачшылан ышта, беспартийный, Кужмара селаште ила;

Николай Иванович РУКАВИШНИКОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын. «Марагрострой» объединенийысе Звенигово ПМК-н начальникшылан ышта. КПСС член. Звенигово олаште ила.

99-ше №-ан Визимъяр избирательный округышто

Геннадий Павлович ПИСАРЕВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын. калык депутат-влак Килемар районный Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член. Килемар поселкышто ила;

Маргарита Петровна РЕДЬКИНАМ. Тудо 1938 ийыште шочын. Килемар районысо Визимъяр участковый больницын тӱҥ врачшылан ышта, беспартийный, Визимъяр поселкышто ила;

Николай Иванович СКОРЕВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын. Волжский чодыра комбинатысе ӱлыл складыште пашазылан ышта, беспартийный, Килемар районысо Визимъяр поселкышто ила.

101-ше №-ан Куженер избирательный округышто

Петр Петрович ПЕТРОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын. Куженер райпо правленийын председательжылан ышта. КПСС член. Куженер поселкышто ила;

Ефим Андреевич ТОКТАУЛОВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын. Марий АССР калык контроль комитетын пред- [illegible]

● *Областной конференцийын делегатше*

ВЕС СЕМЫН ИЛЕН ОГЕШ МОШТО

Таче комсомол Марий областной организацийын XXXVIII конференцийже кокымшо кече пашам ышта. Теҥгече делегат-влак ВЛКСМ обкомын икымше секретарьже Михаил Калиновын политический докладшым колыштыныт да каҥашеныт. Тыгак областной комсомол организацийын ревизионный комиссийже отчетым ыштен.

Конференцийыште самырык-влакын ӱшаныштым сулышо эн чолга ен-влак пашам ыштат. Нунын коклаш гыч иктыже — Оршанка РТП-н токарьже Евгений Ятманов. Тудын дене лудшо-влакым палдарена.

Женя Ятмановым вигак ен шинчаш перныше от ман. Пӧръеҥлан капшат изирак, шкежат алтыранышырак. Но ен дене шыргыжалынрак пелештен колтымыжо кумылым савыра. Адакше салтак илыш деч кодшо чаткалык, кап-кыл рыҥлык сӧрастарат. Туштак Женя, взводысо комсомол организаций секретарьын заместительже, калык дене пашам ышташ тунемын.

— Организацийысе 28 комсомолец 14 национальность гыч лийыныт. Руш, марий, чуваш, узбек, армян, казах — чыланат ик еш гай иленна. Кызыт куш от онча.л, газетым ма, телевизорым — чыла вере национальный келшыдымаш нерген возат, ончыктат. А мыланна тидын нерген шонаш жап лийын огыл, ме икте-весе коклаште пытартыш сукара падырашым пайленна, ик салтак котелок гыч кочкынна. куанжат, ойгыжат — чыла лош лийын, — манеш тудо.

Афганистан Ятмановын илыш-корнешыже ик кугу страница семын возалт кодын. Женян койыш-шоктышыштыжат тудо таче палдырна. Рвезын илыш опытшо ешаралтын, шке вийжылан утларак ӱшанаш да пуымо мутлан оза лияш тунемын. Ынде тудо илышын, кечын шуктымо эрык пашан акшымат сайын пала. А чыным йӧраташ, тудын верч кучедалаш рвезым изинек туныктеныт.

Ачаже — Анатолий Демьянович — машинам виктара, аваже — Лидия Андреевна — ӱмыржӧ мучко вольык фермыште ышта. Нуно шкеат нимогай паша деч лӱдын шоген огытыл, ныл икшывыштымат изинек пашалан, порылыклан, кугуракым пагалаш да колышташ туныктеныт. Еш улан илен манаш огеш лий. Но вате-марий Ятмановмытын тиде кумылыштым нигунарат волтен огыл. Тӱҥжӧ — икшыве-влак мутым колыштшо кушкыныт. Кугуракышт, Люба, Казанский авиационный институтым тунем пытарен, кызыт Марий политехнический институтышто ышта. Женя ден Виталий (коктынат афганец улыт) Оршанкысе ремонтно-технический предприятийын коллективышкыже ушненыт, иктыже — токарь, весыже — водитель. Саша кызыт индешымше классыште тунемеш.

Совет Армий радам гыч пӧртылмылан жап шагал огыл эртен, тыгай пиал 1986 ий Сеҥымаш кечын лийын. но рвезе-влак вашлийме годым кызытат «афганым шарнет?» манын йодыт. Кузе тудым мондет, кунам тыйын шинча ончылнет тынар совет салтак ӧрдыж мландеш колен, «шем тюльпан» нунын капыштым Родиныш наҥгаен. Уке тыгай огеш мондалт.

Лийын, конешне, пиалан минутат. Теве ик кеҥеж кечын Женя землякше-влак дене вашлийын. Тӧшто Крешын гыч Валентин Столяров да оршанец Александр Хорошавин афган мландыш ончычрак логалыныт. Нуно Ятмановым неле кечылаште йолташ семын кумыланденыт.

Женя ик шотшо дене пиалан лийын, мина ден снаряд осколко-влак рвезым кораҥ каеныт. Илыше кодмо куанак, очыни, рвезым таче шолын шогышо илыш йогыныш то лияш кумыланда. Ончычсо афганец таче революционный перестройкын ончыл радамыштыже. Воин-интернационалист-влак районный советын председательже семынат тудлан паша ситыше ыле. Но уке, тудым эше РТП-се ВЛКСМ комитет секретарьын заместительжылан, профком председательлан да радиогазет редколлегий членлан сайлат. Тидат веле огыл, пытартыш районный комсомол конференцийыште тудым тыгак райком да бюро членлан ойыреныт. Женя тыгак райсовет депутат лийшаш верч кучедалмашке ушнен. Чыным ойлат: кӧ возым шуплешeш, тудланак ешарен оптат. Но Женям чыла тиде огеш ӧрыктаре, тудо ласка илышлан тунемын огыл.

— Женя—пашаште мыйын тӱҥ энертышем. Тудо кеч-могай поро тӱҥалтышлан ончыкылык корным пуа, чолга айдеме, — ойла комсомол организацийын секретарьже Володя Ямщиков.

А ВЛКСМ Оршанка райкомын первый секретарьже Александр Попцов ешарыш:

— Кажне первичкыште кеч иктаж вич тыгай ен лиеш гын, курыкым савыралаш лиеш ыле.

Кас пычкемыш. Строитель-влакын у пӧртышкышт Евгений Ятманов паша гыч пӧртылеш. Эреак чолга кумылан, 25 ияш комсомолец. Ваштарешыже ӱдыржӧ — Надежда — куржын лектеш. Ачажын куанже, ончыкылык алмаштышыже.

С. УСОВА.
Оршанка район.

Кече почеш кече

МАРИУПОЛЬ (Донецкий область). «Азовмаш» объединенийыште ял озанлык техникым аралаш леведышан ангарым луктaш тӱҥалыныт. Тудым ямдылаш кӱртньӧ да пластик дене ыштыме куштылго да чоткыдо сборный конструкцийым кучылтыт. Телымсе тыгай «пачерыш» эсогыл «Кировец» тракторым тудлан лукмо чыла тӱрлӧ прицеп комплект дене пырля пуртен шогалташ лиеш. Мариупольысо машиностроитель-влак ял калыкын заказшым ешартыш куатым пашаш колтыдеак шукташ тӱҥалын кертыныт, такшым нуно металлургический да горнорудный оборудованийым лукташ келыштаралтыныт.

◆

САРАНСК. Тиде оласе автосамосвал заводышто грузовой прицепым ямдылаш тӱҥалыныт. Тыгай прицеп чыла тӱрлӧ маркан легковой автомобильлан келшен толеш. Кызытеш прицепым автомобильым погымо поточный линийлаште ямдылат, но лишыл жапыште лӱмын ыштыме цех ямде лиеш. Тушто талукышто 40 тӱжем наре грузовой прицепым лукташ тӱҥалыт.

◆

МИНСК. Белоруссийын столицыштыже «Минский мебельный центр» советско - западногерманский предприятийым ыштыме. Тудым оласе чодыра озанлык объединенийын, верысе промышленность управ-

3.

ИГЕЧЕ, чынак, пуйто угыч кеҥежыш пӧртыльӧ. Юалгешыже сентябрь тӱҥалтыште шке койышыжым изишак ончыктыльо — йӱр денат шӱведен кайыш, корнымат лавыртыш, пушеҥге-влакланат южиктыжлан чиям шавен шуктыш. Петроп пытартыш ийлаште огешат шарне, кунам сентябрь кыдал тыгай шокшым конден вузалтен. Манмыла, тений пӱртӱс ӱмыргорнышкыжо возеш, кожеш. Кызыт кава тутай яндар, кечывалвелым эпльын пуалше мардеж ала-кушеч чылтак кеҥежымсе шудо пушым кондымыла чучеш. Шокшо.

Кугорно тӱрыштӧ отронотрон пызнен шичше нӧлперла коклаште ушкал кӱтӱ кошташ. Вольык ласкан кочкеш. Мучко шаланеныт гынат, кӱтӱчӧ нуным ок авыркале — солажым вачыгоч сакалтенат, корно тӱрыштӧ мӧҥгешоньыш ошкеда, умбачынла кажне машина эртен кудалме годым тӱткын эскера.

Кум кече ончыч Петропын ватьже кӧньыктарен шуктыш. Меҥгыза, кудло кум ийыш тошкалше ӱдырамаш, тудын марте арням чай йыгылен кошто — пареҥгым луктaш тӱҥалме деч ончыч олашке миен толаш кумылжо ылыжын. Можо тудым тыге кенета шуралтен — Петроп низаштат умылен ыш керт. Олаште такше нунын кок икшывышт уло. Эн кугу эргышт, Миклай ешыж дене ила, да пытартыш межнечышт — Наташа шкетын изи ӱдыржым кушта. Кеҥежым гын Петроп шкак ойла ыле «Кай, миен тол». Тунам ватыже я шудо, я моло амал дене тореш лийын, а кызыт нигузе мӧҥгештараш ыш лий. Адакше, колхоз сентябрь тӱҥалтыштак пареҥге пасуш лекте,, тидым ончен, чытамсыр чонан ял калыкат южиктыже шке пакчаштым катыкемдышт. Петропат юватылаш амалым ыш уж. Но Меҥгызажат, шоҥго аваштат ик мурымак веле мурышт: «Вӱд йӱкшымӧ кече марте шотан оза пареҥгым ок кож-

аралышаш уке. Петроп, теве казаварня кӱчем нарат аралышаш уке! Чын ойлат: школет деч вара тыйын, витне, кернак кок-кум шарижет лектынак возын, моло огыл...

— Зато тыйын чылажат верыштыжак.

— Саде аракалан верч лӱметым гына огыл пытарышыч да вет... Ен дене ойласен от мошто дык, конешне, арака кӱлеш. Предым сырыктышыч, районышто...

— Чарне!— сурт озан чытыш кӱрльӧ. — Мый тыйым олаш поктымаш уке. А раз кайынет гын, оптен кондо. Эвлесын пӧртшым, вӱма дене гынат, леведаш кӱлеш.

— Тыйын шкендын пешак каен коштмет шуэш чай, садлан тунар пижынат, — лыплана ватыже. — Кӧ тыйым тиде кӱтӱ воктен пижыктыш? Шке титакан улат.

тeш огыла...

— Семонлан сере-я письмам, ола гыч колтем, вашкерак налеш... Вуча вет! — Меҥгыза конта шентеч кугу сумкам шӱдырен лукто.

— Возем... Шоналташ кӱлеш эше, возем вара. Тыгай йодышлан школышто двоечникат алди-булди ок шойышт. Ом пале манеш лучо тудо— и двойкым налеш, конешне, честный двоечник гын...

Эрдене кӱтӱм молгунемсе деч ондак тарватыш. Озакува-влак чыланже ушкальыштым лӱштенат шуктен огытыл.

— Нечыве мален кияш!— лӱшкымыштлан пелешткалыш.— Омо — кугыза огыл, кугызамат кастене ӧндалман.

Кӱтӱм тудо кугорно вельыш чылаж годым ок кондышт ыле. Поктен гынат, тыге вик огыл. Ял мучаштак тӱҥалше лееш шӱдырналтеш, кум ведра шӧрым шупшылат але!»— малдыш кӱтӱчӧ.

«Тачыже толешак», — Петроп ала-молан эр гычак ӱшанен шонаш пиже. Кӱтӱжым вигак тушкыла поктыш, ынат авыркале. Тек корно тӱр дене семынышт коштыт. Шкеже Петроп солажым я ваче гоч сакалта, я шӱй гоч лупшалеш да тугак корно дене мӧнгеш-оньыш коштеш. Ты жапыште вольык сайын кочкеш. Игече кеҥеж гаяк шюка гынат, кызыт ушкалвлак пормым омешат огыт уж. Ял савыртыш остановка марте тышечын эше менте чоло лиеш, но Меҥгыза кеч-могай транспорт дене толеш гынат, кӱтӱм ужын, тышанак вольышаш. Палас: Петропшо садак вуча.

4.

ТАКШЕ, тиде корным тыты кундемын огылат, ок пале.

Ятыр кудалмеке, тудо сумкашкыже кагаз лаштыклажым шуралят. лӱмлан спидометрым эскерен толеш. Шотлымыжык почеш витле менте наре эртыме—ынде шукак кодшаш огыл. Шофер ала-мо тугай—мутланыдыме логалын, адакше шындымыжык почеш вик шинктарыш—тыгай ялым ок пале. Садлан Гриша толын шуде але эртен каен волымо деч шеклана. Корно кок могырышто указатель ментгым але ялыш пуртышо тыглай кышам шымлен-эскерен шинчышыжла. тудо ышат шиж, кузе кенета шофер йолжым тормозыш шуралтыш. «ЗИЛ», чоныш витарен-сигыралтен, кок век пуракым нӧлталын, трук чарныш. Григорий Чекулаев уло калшыге ончыко лупшалте, йӧра жапыштыже кидше дене кабин мӱшкырыш энертен шуктыш—уке гын вуй дене окнам ӧргалашат тора огыл. Тунамак пылышыш шым пачаш аватмут керылте. Чекулаев ончык ончале—корно покшелнак, куатле машина ваштареш шӱйжым шуен, ош сангган, мугыла вуян йошкар ушкал шогылтеш. Йогылаиен ломыжеш, витне. Ломыжмо йӱкшӧ ок шокто гынат, вуйжым изин-кугун шуялтымыже, лӱктыктымыжӧ, умшам карымыже гычак коеш—Гриша вольыкым пала. Але ужар тӱс денак кыврланыше тыгыде нӧлпер гыч мугыла вуй деке эше кок ушкал лишемеш.

Корнышко, солам шӱдырен, кӱтӱчӧ проворын лекте. Ушкал-влак велыш кычкырале ала-мо, солажымат нӧлтале, но тыгодым:

— Тый мо... йоштыкырын... едрит-твою... через медный купорос! Аватынеш тӱҥчыгышаш!.. Шудылык ден трассым от пале, да?— шофер. кабинвым виш коден, ӱлык тӧрштыш.

Кӱтӱчӧ але корно тӱрыштак шога. Ик могырыш, весыш онча—тетла машина ок кой. Вашкыде, шоферын пулеметла тототлымыжым

— Тиде мыйын пашам. А [illegible] штымат. Миклайже отпуск деч посна шумат-рушарнялaнат толаш жапым ок му, а весыже ынде кокымшо мераҥ игым ыштен пыштен дыр — тын* пуымашыжат уке! — Петроп, ӱстелтӧр гыч лектын, конгга ваштареш тамакым пижыктен шинче.

— Пыштойшо! Шке ӱдырет вет, кузе тыге ойлашыже йылмет савырна? — нерым шупшылеш Меҥгыза, нюслаш тӱҥалеш. Семонет теве ынде кунамсек письмам вучен кия

нӧлперан коремыш колта, да [illegible] кочкын, кечывал жаплан кум менте наре эртат, коремыште вӱдым йӱыт да вигак малтывашке пурен возыт. Кечывал деч вара, кожгатымек, тыгак кочкын-кочкын, кече каватӱрыш волен шумо жаплан ялыш толын пурат. Тиде гана Петроп корныжым пырт ваштaлтыш да эше туш шувамеш поктенак кайыш — вамеш покте... тыжлан кугу сумкам, котомкам нумалаш полшыманыс. Ала-мом тунаре оптен дыр?..

Ватыже каяш пеш тӧрштылын гынат, кӱтӱ почеш

се ял калык веле кугорно [illegible] кеҥежым але телым, игече лыпланен шумек, район гыч эсогыл ик автобус маршрутым почыт. Пошкудо колхозын рӱдӧ илемышкыже. Ты ял воктеч кая. Но тышан пеш шуэн шогалеш—ен эре тич. А вучышыжо тулечат шуко. Садлан утларакшым шофер калык я остановка дек миен шуде, я икмыняр эрталтен чарна—волтен гына кода. Тунам шыде гала, уло вӱрет шолаш пура, но ням ыштет мо? Калык маниям ыштет мо? Калык маныла, шыде рожым парня

та, КПСС член, Чакмарий селаште ила;

Галина Федоровна ОРЛОВАМ. Тудо 1945 ийыште шочын, Звенигово районысо Кужмара амбулаторийын тӱҥ врачшылан ышта, беспартийный, Кужмара селаште ила;

Николай Иванович РУКАВИШНИКОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, «Маргрострой» объединенийысе Звенигово ПМК-н начальникшылан ышта, КПСС член, Звенигово олаште ила.

99-ше №-ан Визимъяр избирательный округышто

Геннадий Павлович ПИСАРЕВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, калык депутат-влак Килемар районный Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, Килемар поселкышто ила;

Маргарита Петровна РЕДЬКИНАМ. Тудо 1938 ийыште шочын, Килемар районысо Визимъяр участковый больницын тӱҥ врачшылан ышта, беспартийный, Визимъяр поселкышто ила;

Николай Иванович СКОРЕВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын, Волжский чодыра комбинатысе ӱлыл складыште Випашазылан ышта, беспартийный, Килемар районысо Визимъяр поселкышто ила.

101-ше №-ан Куженер избирательный округышто

Петр Петрович ПЕТРОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, Кужэнер райпо правленийын председательжылан ышта, КПСС член, Кужэнер поселкышто ила;

Ефим Андреевич ТОКТАУЛОВЫМ. Тудо 1937 ийыште шочын, Марий АССР калык контроль комитетын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

106-шо №-ан Косолоп избирательный округышто

Валерий Елистратович БЕРЕСТОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, Марий Турек районысо «Путь Ленина» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Марий Пыламарий селаште ила;

Иван Алексеевич КУРОЧКИНЫМ. Тудо 1941 ийыште шочын, Марий Турек районысо калык депутат-влак Марий Купто сельский Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, Аимке ялыште ила;

Валентина Александровна СКУЛКИНАМ. Тудо 1955 ийыште шочын, Марий Турек районысо «Октябрьский» совхозышто профкомын председательжылан ышта, КПСС член, Сысоево ялыште ила;

Александр Павлович ХУХОРЕВЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын, Марий Турек район, Мосолов лӱмеш опытно-производственный озанлыкыште арендный коллективым вуйлата, КПСС член, Косолоп селаште ила.

119-ше №-ан Морко избирательный округышто

Геннадий Владимирович ТЫМБАЕВЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, КПСС Морко райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Виталий Андрианович БОЛЬШОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, Морко РОВД-ште следственный отделенийын начальникшылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила.

120-шо №-ан Механизаторский избирательный округышто

Юрий Николаевич АНТЮШИНЫМ. Тудо 1959 ийыште шочын, ремонтно-транспортный предприятийын инженержылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Вениамин Васильевич ВАСИЛЬЕВЫМ. Тудо 1941 ийыште шочын, «Моркинскагрокоопземпром» кооперативын управляющийжылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Геннадий Алексеевич ВАСИЛЬЕВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын, 24-ше №-ан профтехучилищын преподавательжылан ышта, беспартийный, Морко поселкышто ила;

Сергей Николаевич НИКОЛАЕВЫМ. Тудо 1932 ийыште шочын, рӱдӧ райбольницын тӱҥ врачшылан ышта, Морко поселкышто ила;

Леонид Михайлович ИГНАТЬЕВЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, ремонтно-транспортный предприятийын управляющийжылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Наталия Ивановна НОВИКОВАМ. Тудо 1944 ийыште шочын, 4-ше №-ан ясле-садым вуйлатышылан ышта, беспартийный, Морко поселкышто ила.

123-шо №-ан Семисола избирательный округышто

Юрий Валерьевич АЛЕКСЕЕВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, М. Шкетан лӱмеш Марий драмтеатрын артистше, КПСС членыш кандидат, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Савельевич ПЕРЕСАДАМ. Тудо 1935 ийыште шочын, «Марийскавтодор» объединенийын начальникшылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

124-ше №-ан Шеҥше избирательный округышто

Валерий Васильевич АПАКАЕВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, связь районный узелын озанлык расчетан Шеҥше бригадыжым вуйлата, КПСС член, Морко районысо Унчо селаште ила;

Вячеслав Александрович ВАСИЛЬЕВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, калык депутат-влак Шеҥше сельский Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, Морко районысо Шеҥше селаште ила;

Николай Федорович ГРИГОРЬЕВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, Морко райисполкомын культура отделжым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Станислав Лаврентьевич КАЗАНЦЕВЫМ. Тудо 1948 ийыште шочын, Морко агропромышленный объединенийын директоржылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила.

келыштаралтыныт.

◆

САРАНСК. Тиде оласе автосамосвал заводышто грузовой прицепым ямдылаш тӱҥалыныт. Тыгай прицеп чыла тӱрлӧ маркан легковой автомобильлан келшен толеш. Кызыташ прицепым автомобильым погымо поточный линийлаште ямдылат, но лишыл жапыште лӱмын ыштыме цех ямде лиеш. Тушто талукышто 40 тӱжем наре грузовой прицепым лукташ тӱҥалыт.

◆

МИНСК. Белоруссийын столицыштыже «Минский мебельный центр» советско - западногерманский предприятийым ыштыме. Тудым оласе чодыра озанлык объединенийын, верысе промышленность управленийын да «Грекон» фирмын вийышт дене почмо. Продукцийым тӱҥ шотышто мемнан элыште ужалаш палемдыме. 12 миллион теҥгеаш сату кокла гыч чырык дечат шагалрак ужашыже гына вес эллашке каяш тӱҥалеш.

◆

ТБИЛИСИ. 25 январьыште тиде оласе авиационный производственный объединенийын вич шӱдӧ наре ӱдырамаш пашаеҥже пашаш ик шагатлан почеш кодын толын. Ынде нунын паша кечышт эреак ик шагатлан кӱчыкрак лиеш. Ты шотышто чыла роскотым «Порылык» общество шке ӱмбакше налын. Тудо шуко йочан да йочам шкет ончен куштышо ӱдырамашвлаклан полшен шогымо программым шуктен толеш. Тыгай программыжым предприятийын администрацийже ден профкомжо пырля ямдыленыт.

◆

ТИРАСПОЛЬ (Молдавский ССР). Тиде кечылаште «Точлитмаш» объединенийын латкуд пашаеҥже пенсийыш лектын. Тиде кечылаштак сберегательный банкыште нунын чылаштын личный счетышкышт окса викак икмыняр тӱжем теҥгелан ешаралтын. Заслуженный канышыш лекше-влакын шуко ий тыршен пашам ыштымыштым машиностроитель-влак тыге палемдаш тӱҥалаш кутырен келшеныт. Предприятийыште пенсионер-влаклан паша стаж шот дене социальный полышым пуымо нерген положенийым пеҥгыдемдыме.

(ТАСС).

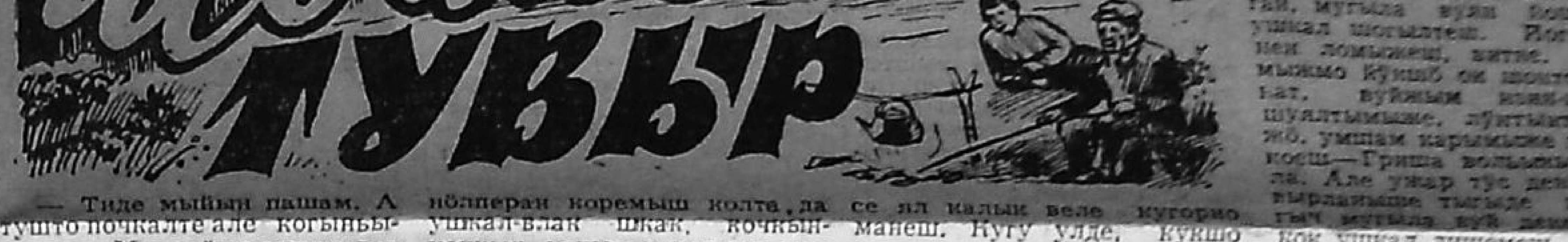

...миен толаш кумылжо ылыжын. Можо тудым тыге кенета шуралтен — Петроп ниэштат умылен ыш керт. Олаште такше нунын кок ипшывышт уло. Эн кугу эргышт, Миклай ешыж дене ила, да пытартыш межнечышт — Наташа шкетын изи ӱдыржым куштa. Кеҥежым ... Петроп шкак ... веле: «Кай, миен тол». Тунам ватыже я шудо, я моло амал дене тореш лийын, а кызыт нигузе мӧҥгештараш ыш лий. Адакше, колхоз сентябрь тӱҥалтыштак пареҥге пасуш лекте, тидым ончен, чытамсыр чонан ял калыкат южиктыже шке пакчаштым катыкемдышт. Петропат ювыталаш амалым ыш уж. Но Меҥызажат, шоҥго аваштат ик мурымак веле мурышт: «Вӱд йӱкшымӧ кече марте шотан оза пареҥгым ок кожгате».

Тунам Петроп кидым лупшале, «кеч дӱнчан пундашкыже кай» шоктыш. Но кас кочкышлан чумыргымо годым тудо трук мане:

— Раз кайынетак гын, арака деч посна ит тол.

— Мо, аракаже кызыт молан? — трук ӧрмалгыш Меҥыза.

— Моланже-можо, йӱаш! — келесырынрак каласыш Петроп. — Моланат ок кӱл? Теве Эвлесын пӧртшӧ леведыш деч посна шинча, игече сай годым упшалташ кӱлеш, кӧ шинча, кунам тудо пӧртыл шуэш...

— Вара колтатак, шонет мо?

— Колтыде кушко пурат?

— Ала-ала... Ораде айдеме тудо... — эше ятыр жап вурсыш. — Аракаж дене шогылтмак ок шу да вет... Шке логарешет шукш возаш тӱҥалын чай.

— Возынат кертеш, — Петроп койдаренрак кутыра. — Теве пуэт кондышаш кия, телым конгашке йолвургым чыкен шичнет мо?

Меҥызаже совлажым колдырдок кӱмыжкыш кудалта.

— Южик еҥ ойла да, мый, окмак, эше арален налаш толашем... Ик пырчат тыйым

(Умбакыже. Тӱҥалтышыже 22 №-ан газетыште).

— Тиде мыйын пашам. А тушто почкалте але коғыньыштымат. Миклайже отпуск деч посна шумат-рушарнялана толаш жапым ок му, а весыже ынде кокымшо мераҥ игым ыштен пыштен дыр — тын* пуымашыжат уке! — Петроп, ӱстелтӧр гыч лектын, конга ваштареш тамакым пижыктен шинче.

— Пыштокойшо! Шке ӱдырет вет, кузе тыге ойлашыже йылмет савырна? — нерым шупшылеш Меҥыза, нюслаш тӱҥалеш. Семонет теве ынде кунамсек письмам вучен кия дыр, тудлан вашешташ толыкет уке... Наташа олмыштo мыят ӧпкелем ыле, кажный гана лулегышкыже витарет дык... — чуч ок шорт. Вара урвалтешыже нерым ӱштылеш, лыплана да пеҥгыдын пелешта. — Йӧра, йӧра, кондем теве яшлык дене нумалын, кеч-мом ыште вара. Только олаштыже кленча ваш гына пуат, маныт да, оптен каем мо котомкам тич яра атыжым?

— Шарикет тӱрыс гын, эргыч-ӱдыретым тунарак ӱлык ит шынде. Шонет, олагӧргӧ лийыныт гын, шӧр кленчам гына налыт кевыт гыч?

— Шӧр огыл манын... Шканышт ок кӱл мо?.. Теве Микыпыр Ольошка гай продмаг гыч саде лимонадым налын, ястарем да сдаем шол... Шоненат луктыныт вет! — Меҥыза тӱрыс лыпланен шуо. Векат, икшывыж-влак нерген мут лекмылан чоҥко пасылыш. — Только каемат, арням ом тол теве!

— Да кеч кокытым иле. Вара пареҥгетым лум йымач шкетак кӱнчаш тӱҥалат. Шкат ом пуро, авайымат ом пурто пакчашкет. — Петроп пала садак кок-кум кече деч утыжым ок чыте — ойлыш-

---

* Тын пуаш — шке нерген палдараш.

нӧлперан коремыш колта, да ушкал-влак шкак, кочкынкочкын, кечывал жаплан кум менге наре эртат, коремыште вӱдым йӱыт да вигак малтымашке пурен возыт. Кечывал деч вара, кожгатымек, тыгак кочкын-кочкын, кече каватӱрыш волен шумо жаплан ялыш толын пурат. Тиде гана Петроп корныжым пырт ваштaлтыш да эше туш шумеш поктенак кайыш — ватыжлан кугу сумкам, котомкам нумалаш полшыманыс. Ала-мом тунаре оптен дыр?..

Ватыже каяш пеш тӧрштыльӧ гынат, кӱтӱ почеш ошкылмыж годым «кузе миен шуам дыр?» манын йыгысалтенат колтыш. Петроп тудым келесырынрак ончале, пуйто кӧ тыйым виеш покта, маннеже. Меҥызан пиалже лие, куторнышто кужун ышт йӱклӧ — ик «газик» Меҥызам район велыш шынден наҥгайыш. Тушечынже олашке автобус чӱчкыдын коштеш.

Кум кече эртыш теве тидлан. Нылымше кайыш. Меҥыза «газикыш» шичмыж годымат «арня мӧҥгӧ веле вучо» мане гынат, Петроп теҥгечак, кӱтӱм тыш конден шуктымек, куторно дене кудал эртыше кажне машиным эскераш тӱҥале: трук Меҥызаже волен кодеш? Кугорно воктечынак кӱтӱжым эше ятырлан кӱшкӧ кӱзыктыш, кас марте тушто кондыштарыш. Кече ятырлан ӱлыкӧ волен ыле, ял велыш иже тарваныш. Тунамжат савырнен ончен-ончен кайыш — толын вола гын, кум меҥге чоло кузе шкет пура? Яра ок лийыс. Эше йолжат коршта. Но уке, теҥгече ыш тол. Водын, конешне, ушкалым почеш кондымыжлан вате-влак деч адак логале: «Пелйӱдлан ушкалым лӱштыктынет мо, малашыже кунам? Ынде кеҥеж огыл вет!» — йыҥгысышт. «Таум ыштен ода мошто, тӧвӧ ушкал водарда млан-

се ял калык веле кугорно манеш. Кугу улде, кукшо кеҥежым але телым, игече лыпланен шумек, район гыч эсогыл ик автобус маршрутым почыт. Пошкудо колхозын рӱдӧ илемышкыже. Ты ял воктеч кая. Но тышан пеш шуэн шогалеш—еҥ эре тич. А вучышыжо тулечат шуко. Садлан утларакшым шофер калык я остановка дек миен шуде, я икмыняр эрталтен чарна—волтен гына кода. Тунам шыде гала, уло вӱрет шолаш пура, но иям ыштет мо? Калык манмыла, шыде рожым парня дене от петыре вет, раз тудыжо шӱм тураштак.

А шошо-шыжым тиде корным, керпак, гусеницан тракторын озажак веле, кочо шомак дене ятлыде, икшырымын эрта. Кызыт сентябрь. Кукшо шога гынат, кокымшо арня саде рейсовый автобусым чареныт. Но Нӧлперсола калыкын кугорныжо кызыт асфальт гаяк шымарген шинчын. Мӱгырен кудалше «ЗИЛ» йымаке мужыр тасмала мунчалтен пура, шурно пакосым поген кайыше комбайным ушештара. Ваш машина шагал, сандене самырык шофер скоростьым лакылан верыште але тайылым кӱзымаште веле ваштaлта. Тудын пассажирже, Григорий Чекулаев, ты кундемыш первый гана толеш. Райрӱдӧ гыч Нӧлперсола марте мыняр уштыш улмым раш ок пале. Молгунам тудо палыдыме вер-шӧрыш командировкыш каен гын, эртак кундемын картшым да, шке манмыжла, АТД-м—«Административно - территориальный делений» книгам—шерген лектын. Тиде гана нимом рашемдыде тарваныш. Но райцентрыште икте деч йодын, мыняр меҥге чоло улмым важмалдыкын рашемдыш. А шофер шкежат

[illegible] ушкал шогылтеш. Йогылаже ломыжеш, витне. Ломыжмо кушкo ок шоҥго гынат, вуйжым изи-кугун шуалтылмыже, лӱтылтылмыжо, умшам карымыже тыгак коеш—Гриша вольыжым пала. [illegible] кок ушкал лишемеш.

Корнышко, солам шӱдырен, кӱтӱчӧ проворын лекте. Ушкал-влак велыш кычкырале ала-мо, солажымат нӧлтале, но тыгодым:

— Тый мо... йоштыкырын... едрит-твою... через медный купорос! Аватынеш тӱнчыгышаш!.. Шудылыкден трассым от пале, да? — шофер, кабиным виш кодeн, ӱлык тӧрштыш.

Кӱтӱчӧ але корно тӱрыштак шога. Ик могырыш, весыш онча—тетла машина ок кой. Вашкыде, шоферын пулеметла тототлымыжым умылен шуктыде, очыни, ваштарешыже тарваныш. Солажым вурдо тура шӱй йыр сакалтыш.

— Нелеш ит нал, шольым, шекланен шым шукто,— шоктыш кӱжгырак йӱк, вара мугыла вуй велыш «у-уты! Тукмак вуй!» кычкырал шындыш.—Вуеш ит нал, шольым. Шкат ияла чошет. Пожар мо? Кушто? Ом уж што-то...

Йошкар ушкал машиным, еҥ-влакым куту шинчаж дене ончал шындышат, корно гыч волыш, весышт, кӱзаш тарванышышт, але нимом ышташ огыт тошт—ончыкат, шеҥгекат огыт кай, ӧрын шогат.

Кӱтӱчын пеле койдарен ойлымо пытартыш шомакше Гришалан ыш келше. А рвезе шоферым гын тӱргоч шыдештарыш, коеш.

— К-кузе-кузе?.. Да мый счас вуеш гала, вует гыч тӱгалын, йолышкет шумеш налам да тугай пожарым ончыктем!.. Тӱҥ гыч кучышашлык! Едрит-кудрит! Корным от пале гын, ончыктенат кертам мый тылат, кувалдым луктамат...—да адакат ала-мыняр пачаш аватмут чоҥештыш.

(Умбакыже лиеш).

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ССР. Республикыште обстановка неле лийын кодеш. Кастене Баку олаште да республикыште моло населенный пунктышто экстремист кумылан группа-влак чарныде озаланат. Тыгай ситуацийыште республикысе илыше-влак кокла гыч шукышт пеҥгыде мерым ышташ власть-влак деч требоватлат. Партийный, совет да правоохранительный орган-влак обстановкым тӧрлышашлан чылажымат ышташ тыршат.

Снимкыште: Бакун урем-лаштыже салтак-влак.

ТАСС-ын фотожо.

СЧЕТЫМ ПОЧМО

Кызытсе жаплан Азербайджанский ССР гыч кумло тӱжем утла еҥым — Совет Армийыште да Военно-Морской Флотышто служитлыше-влакын еш членыштым — эвакуироватлыме. СССР-ын правительстыже нунылан полышым пуышашлан мерым ышта.

Тидын годымак военнослужащий-влак, посна граждан да организаций-влак военнослужащий-влакын Азербайджанский ССР гыч эвакуироватлыме ешыштлан полышым пуымо фондым ышташ темлат. СССР Оборона министерствын пресс-центрыштыже тыге увертареныт: воинский часть, предприятий, организаций да посна граждан-влак деч пурен шогышо окса СССР Госбанкыште СССР Госбюджетым кассовый йӧн дене шуктен шогымо шотышто управленийыште СССР Оборона министерствын центральный финансовый управленийжын 140274 №-ан текущий счетышкыжо колталтеш.

Совет Армийын да Военно-Морской Флотын военнослужащийышт ын Азербайджанский ССР гыч эвакуироватлыме ешыштлан полшен шогымо фондыш колтымо оксам СССР Госбанкын чыла учреждений[illegible]же налыт. (ТАСС).

Мурыланат шӱман лийын

Марий ученый, фольклорист К. А. Четкаревын шочмыжлан—80 ий

КАЛЫК ойпого—калыкын возыдымо историйже. Сандене кеч-могай калык тукымын илыш корныжым рашемдымаште ученый-влак легенда ден преданийлан, йомаклан, калык мутлан да фольклорын моло жанржевлаклан энгертат. Теве И. Н. Смирнов «Черемисы» книгаштыже ик главам лач калык ойпого негызеш келыштарен возен. Сылнымут мастар-прозаик ден поэт-влаклан гын калык уш поянлык юж галя кӱлеш. Фольклорын чечен саскажым моштен кучылтын, нуно чонеш пижше, ушеш шыжен кодшо произведенийлам возат. Икманаш, калык ойпого—чылаланат моткоч кугу энертыш.

Марий калык устный поэзий XVII курымыштак шочын. Ученый профессионал семын ты пашаш колымшо ийла мучаште К. А. Четкарев ушнен. Марий калык илыме верлашке экспедиций дене лектын, поян материалым погыен. 1937 ийыште Руш литература институтын (Пушкин пӧртын) аспирантурышкыжо пурен, тушто «Йошто районысо йомак-влак» тема дене диссертацийым возен, тудым 1938 ий 15 февральыште арален да марий ойпогым шымлыше первый ученый лийын.

К. А. Четкарев тӱнг шотышто эпический жанр-влакым шымлен. Тудо «Марий йомакче-влак», «Марий йомаклаке герой-влакын образышт», «Марий йомаклаште Ӱдырамашын образше» пашалам, тыгак марийын ойлен кодымыжо нерген «Марий тукымысо Онар нерген преданий-влак», «Акпарс нерген преданий-влак» ...

манын лӱмден. Нунын мием коштмыштым кандашлу ийым вончышо А. Еноктаева ден М. Альдемирова кызытат шарнат: «Иктыже, шонгыракше, скрипкам шокташ пеш мастар ыле, а весыже, рвезыже, гармонь дене мемнам куштыкта ыле»,—манхт.

1938 ийыште В. М. Бердников «Колхоз муро» такмак сборникым савыктен. Тудлан ончылмутым К. А. Четкарев возен. «Калык мурым илыш чурийончыш манаш лиеш»,—палемден тунам ученый.

1936 ийыште «Советский фольклор» журналын номерлаштыже «Марийские частушки» да «О фольклористике Марийской республики» статьям савыкта. Нине пашан тӱнг шонымашыже тыгай: мурылан марий калык путырак мастар, тиде калыкше Джамбулжо ден Стальскийжым пуэн кертеш.

Мурпашаште ученыйын эн кугу шымлыме пашажлан «Марий муро» трудшым шотлыман. Тыште автор муро да такмак погымо историйым келгын лончылен ончыкта. Ты шотышто кок йыжыгым палемден: марий мурым отечественный да вес элласе тӱрлӧ научный обществын чденже-влакын шымлымышт нерген ойлен.

«Марий фольклор нерген революций деч ончычсо пӱтынь литературышто ик марий калык муро сборникым гына ончыкташ лиеш,—манеш автор. — Тиде марий учитель А. Алтриевын составитлыме «Сборник черемисских песен, собранных в 1905—1907 годах в Бирском и Сарапульском уездах».

Тыштак «Марла календарьын» мурпашашке пыштыме надырже нергенат ушештара. Совет власть жапыште калык мурым погымо да савыктыме нерген «Марий калык муро фольклор да йомаклаште героический образ-шамыч нерген» трудыштыжо радамлен пуа.

1955 ийыште Москваште, Гослитиздатыште, «Марийские народные песни» книга пушла савыкталтеш. Тудым К. А. Четкаревак чумыра да «Марий калыкын мурыжо» ончылмутым шкеак воза. Руш йылмыш поэт Сергей Поделков кусара. 1956 ий 19 январьыште лекше «Литературный газетыште» К. Поздеевын рецензийже лектын. Тудо палемден: ...

Поэзий нерген

«Калык поэзийым огеш умыло...»
Ик поэтын ойлымыж гыч.

«Кунам тылат нимом ышташ,
Поэт, йылметым кучо,
Пуста шомакым калыкна
Вет тый дечет ок вучо».

В. ПАВЛОВ.

Вот уэш тый ойлет:
Мо тугае поэзий?..
Могайрак тудо таче
лийшаш?..
Чынак,
Тудо лийшаш,
Моло гай огыл,
весе...
Но тендан семын мо
йоктышаш?
Шуко ныжыл шомакым
Пурталыч книгашке.
Йылме лие лай порсын,
Кӱ огыл чонет...
— Чын поэзийым калык,—
ойлет,—
Огеш ынгле.
Ферма ден пасулык мо
Тыйын ушет?
Ӱлнӧ—калык,
А тые—поэзий каваште...
Тӱрлӧ ныжыл шомакым
Йыр вӱдыл йолгет.
Сылнымут пасулаште
Тоштемше каван пар
Тӱрлӧ тор шомакат
Кенета погынен.
Тый уэш тупыктет:
Мо тугае поэзий?..
Вот уэш колына
Шкем лач шкеак ала?..
Шукыж годым туге
Моктена икте-весым,
Курык вуй гыч Пегас
Вожыл, пӧрдын вола...
Але теве доярка
Лудеш да стихетым
Шопо шӧрым олашке
Олмеш пӧртылта?..
Але теве колхозник
Налеш да поэтлан
Шернур вел гычын шӱйшӧ
Парентгым колта?..
«Тӱжем шӱдыр коклаште
Муат шӱдыретым»,
«Ошын койын полапже
Тугак пеледеш»,
Муторгаж деп от вӱдыл гын
Шке ӱмыретым,
Ала, чынак, у тукым
Йӱкетым колеш.
Тек поэзий—каваште!
Но ӱлнӧ мо калык?
Кевытласе книгат шке ора
кӱэмеш?
А поэт калык дечын
Коштеш тупар кӱшнӧ.
Але
Калык кӱкшытыш веле
Огеш шу йӧршеш.

Ӱдырамаш

Пӧръеҥ шинчаш шуэн
Ик урзо лумым,
Шотет деп шыргыжал
колтет чоян.
Тый, ӱдырамаш,
Тугак от ойло уым—
Тӱжем ий темын
тиде койышлан.
Йӱла шинчат,
Кас шӱдырым ужмеке,
Урвалтыштет модеш
йорга мардеж,
Чыла сеҥет,
Чыла кертат тугеже,
Тӱтаным тарватен
стакан вӱдеш.
Чара вуйлепшым шупшалат
Мӱй тӱрвӧ семын.
Ангыртарен, руштыктарет
шыпак,
Пыштен сеҥет-ыс черле
чоныш эмым,
Кӱлеш, товар ден руалат
тыгак.
Ах, ӱдырамаш,
Мучашдыме Сандалык!
Моторын койынат, ушап
улат.
Ия гае колт,
Ну мо, уда мо?..
Вет поро юмо гай
вара лият.
Ах, ӱдырамаш, мучашдыме
Сандалык!..
Ох, ӱдырамаш...
* * *
Мый таче вӱден луктым
этикетым,
Омса воктене кодышым
жаплан.
Ӱстел ӱмбак шаргӱла
шомакемым
Лугеп опталым,
Келшалеш ала?
Но шомакем, ужам,
Йӧршеш ок келше...
Тугеже гын,
Кӱсеньышке—мӧнгеш...
Тугеже рудепа шояк
мешакым —
Чевер лида гоч тек тӱпя
коеш:
Чыла-чыла моткочак поро,
сае,
Конфликтым дипломат
ласкап шоктеш.
Лавыра копаште
Савырпа чияшке.
А шортшо муро йӱкым
вел луктеш...
Шем «Волга»-шамыч
Савырненыт ошыш,
Паша олмеш курортышко
чымат.
Чарайолан поэт-влак ола
мучко,
Печке гыч мӱйым йӱын,
сай илат...
Ну, вот...
Лида камвозо да шаланыш.
Кылдем шояк мешакым
чотырак,
Уке гын,
Пошкудем ок мале йӱдым —
Чоп кӧргысӧ мераҥже
чытыра.

Светлана ЭСАУЛОВА.

„Йӱштӧ налын"

Ик йӱштӧ кечын изи ӱдыр кужу жап уремыште модын коштынат, нержым йӱштӧ налын. Пӧртыш пурымеке, аваже чаманен пелешта:

— Ой, ӱдырем, неретым йӱштӧ налыныс. Лум дене туржаш кӱлеш ыле.

* * *

Ик жап гыч ӱдырын нерже чытыдымын коржаш тӱҥалеш да тудо шортын колта.

— Неретым йӱштӧ налмешке, молан уремыште коштынат? — вурса аваже. — Теве кӱрлын возеш гын, нер деч посна кузе илаш тӱҥалат?

* * *

Икмыняр кече эртымеке, аваже урем гыч толын пура да воштончыш ваштареш шогалын, ала-мом пеш ончыштеш.

— Ой, керемет, йылмем ала-мо лийын, шагысек коржеш, — манеш тудо.

МОСКВА. Москваште Израиль гыч толшо «Габима» ...

УНА—«ГАБИМА» ТЕАТР

«Мик-Мекын» мыскараже

Марий радиосо «Мик-Мек» мыскара у ансамбльын художественный кредожо — койдарчык, пӱсӧ мут, пародий

КОДШО кечылаште шке шотан эстрадный исполнитель-влакын мастарлыкышт дене Оршанка кундемысе Чирки, Пуял да Кугунур калык палыме лийыныт. Ансамбльын вуйлатышыже — Марий радиосо пропаганда отделын редакторжо В. Крылов — калыкнан мыскара фольклор чондайжым, марий писатель, поэт, самодеятельный автор-влакын койдарчык сылнымут аршашыштым шерын лектын да чинче падыраш гай сӧралжым концерт программышке пуртен. Тылеч посна ятыр интермедийжым шкеак возен.

«Мик-Мек» ансамбльышке уста исполнитель-влак чумыргеныт: радиожурналист В. Кольцовын да «Ямде лий!» газетын пашаеҥже В. Киткаевын, пединститутын студентше С. Михайлован мыскара мурышт, чолга койыш-шоктышышт, курчак театрысе артист В. Александровын веселан тавалтымыже, МарНИИ пашаеҥ В. Егоровын койдарчык пӱсӧ мутшо, В. Крыловын палыме марий мурызо-влакым онгартыш пародийже ончышо-влакын чоныштым савырен. Залыште концерт мучко шу-у да шу-у рӱжге воштылмаш шергылтын.

Концерт программым онгай художественный сӱрет семын сӧрастарыме, тидым вашталтыш Р. Алексеевын баянже да В. Кольцовын гармоньжо полшеныт.

Чиркиште эртыше концерт деч вара ансамбльын участникше-влаклан ятыр еҥ тау мутым ойлыш. Колхоз председательын заместительже А. И. Рябчиков да кыдалаш школын директоржо А. Ф. Новоселов тыге каласышт:

— Мыскара чондайда эре пойдаралтын толжо, творческий корныда пиалан да кужу лийже.

«Мик-Мек» лишыл жапыште Морко кундемысе яллаште мыскара кас-влакым эртараш тӱҥалеш. Вара, пошкудо Кировский областьысе Пижанкю да Малмыж марий-влакын йодмыштым шуктен, тушко концерт дене кая.

В. ЯНАЛОВ.

„Марийская правда" газет воза

Номерыште «Совет Российысе калык-влаклан» КПСС ЦК-н Российский бюрожын, РСФСР Верховный Совет Президиумын да Министр-влак Советын Ӱжмашыштым печатлыме.

«Чылажымат чын аклаш» — тыге лӱмден шке выступленийжым Марий АССР социальный обеспечений министрын заместительже П. Четкарев.

Увертарена, палдарена

Ончыза

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.35 — Мӧнгысӧ академий. 9.05 — Владимир Ефимов руш калык мурым мура. 9.20 — Мемнан садна. 9.50 — Айдеме. Мланде. Сандалык. 10.50 — Пӧръеҥ хор мура. 11.20 — Животный нерген. 12.20 — «Вызываем огонь на себя». Худ. телефильм. 1 да 2 серий. 15.05 — «Меркурий». Коммерческий вестник. 15.35 — Тӱнямбалсе программа. 16.05 — Мультфильм. 16.20 — Партий нерген диалог. 17.20 — «Шонанпыл» фестиваль. 17.45 — Тӱнямбалсе панорама. 18.30 — Леонид Быковын фильмже ден рольжо-влак. «Ссора в Лукашах». 20.00 — Еш телевикторина. 21.00 — Жап. 21.30 — Телевизорым ончышылан. 21.55 — Шокталте, гармонь (угыч ончыкталтеш). 23.10— Пелйӱд деч ончыч да вара.

12 канал. 8.00 — Гимнастика. 8.15 — Туркменийысе музыкальный фольклор концерт. 8.45— Док. фильм-влак. 9.30 — «Выстрел в спину». Худ. фильм. 11.00 — Арендный подряд школ. Механизатор-влакын кодшо ийысе паша итогышт да 1990 ийлан задача. 11.40 — Педагогика чылалан. 12.30— Культура шотышто кризис гыч кузе лекташ? Д. Лихачев, Ч. Айтматов, Н. Губенко, М. Захаров участвоватлат. 14.00 — Руш йылме. 14.30 — «Совет Россий» видеоканал. 17.00 — «Юрмала-90». Самырык мурызо-влакын V всесоюзный телеконкурсышт. 18.10 — Мультфильм. 18.30 — Жап. 19.00— Марий эл. 19.10 — «Шорыкйол». Курык марий районысо Пайгусово фольклор коллектив обрядовый сценым ончыкта. 19.55 — Увертарымаш, программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15 — Док. телефильм. 20.55 — Полоцкышто органный кас. 21.20 — Кугыеҥлан мультфильм. 21.30 — В. Гаврилин. «Анюта». Фильм-балет. 22.40—Музыка да мода. 23.30 — Йӱд сеанс. Шыргыжалаш таратыше киноконцерт. 0.15— «Королева бензоколонки». Худ. фильм.

Колыштса

6.30—Программа, игече. 6.32 — «Ӱжара» радиостанций. 6.52— Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — «С. Элембаевын вуйлатыме ансамбль шокта». Концерт. 11.00 — Арендный подряд школ. 15.15 — «Пуртус» радиожурнал. 15.45 — «Марла мутланаш тунемына» радиошкол. 17.15 — «Диалог». Самырык-влаклан программа. 17.55— Увертарымаш.

Театр

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр
«Звезды на утреннем небе»

...ылыме верлашке экспедиций дене лектын, поян материалым поген. 1937 ийыште Руш литература институтын (Пушкин пӧртын) аспирантурышкыжо пурен, тушто «Ронго районысо йомак-влак» тема дене диссертацийым возен. Тудым 1938 ийын 15 февральыште аралаш да марий ойпогым шымлыше первый ученый лийын.

К. А. Четкарев тӱҥ шотышто эпический жанр-влакым шымлен. Тудо «Марий йомакче-влак», «Марий йомакласе герой-влакын образышт», «Марий йомаклаште ӱдырамашын образше» палшалам, тошто марийын ойлен кодымыжо нерген «Мален тукымысо Онар нерген преданий-влак», «Акпарс нерген преданий-влак», «Марий легенда да преданий-влак» научный шымлымашлам возен.

Тудын ямдылен лукмо вич книга кызыт мартеат марий йомакын книга шӧрлыкшым волгалтарен шогат. Руш, фольклорист-влак М. К. Азадовский, В. П. Пропп тудын чумыр пашажым кӱкшын акленыт.

Ме К. А. Четкаревым йомак пасун Онарже семын палена. Туге гынат тудын муро пасуштыжо онарле улмыжат раш коеш. Ойпого погымо пашажымат тудо муро погымаш гыч тӱҥалын. Первый лукмо книгажат («Колхоз муро», 1936) мурылан пӧлеклалтын.

Марий еҥ мурым моткоч йӧрата. Тидым ученый сайын пален. Адак амалжат лийын. Почаже годым кӱтӱчын полышкалышыжлан коштын, тулык иишыве неле-йӧсыжым муро дене куштылемден. Гармоньым шоктен. 1934 ийыште марий наукын ачаже В. М. Васильев дене Вӱдтӱр (Вятка) могырыш экспедиций дене миен коштыныт да поян материалым погеныт. Тиде жапым шарнaлтен, тудо 1935 ий «У вий» журналын визымше номерыштыже тыге воза: «Тиде сылне семан мурым колышт шерет ок тем! Ала-кузе тыгай тале сӧрал йӱкан шочын моштеныт, шеремет. Сылне онтыр гай йӱкышт ӱмырет мучко пылышет гыч лекдымашын кодеш. Адак вет ик яра, вияш мурымат огыт муро, эре лудыш мурым шергылтарат! Марий композитор-влаклан теве кушто сылне материал!»

Ученый тиде Тӱм-Тӱм ялым варажым «Муро памаш»рым» мурпашашке пыштыме палыржe нергенат ушештара. Совет власть жапыште калык мурым погымо да савыктыме нерген «Марий калык муро фольклор да йомаклаште героический образ-шамыч нерген» трудышто [illegible].

1955 ийыште Москваште Гослитиздатыште «Марийские народные песни» книга рушла савыкталтеш. Тудым К. А. Четкаревак чумыра да «Марий калыкын мурыжо» ончылмутым шкеак воза. Руш йылмыш поэт Сергей Поделков кусара. 1956 ий 19 январьыште лекше «Литературный газетыште» К. Поздеевын рецензийже лектын. Тудо палемден: рушла лудшо еҥ марийын поян творчествыже, кумыл нӧлтышӧ поэзийже, илыш нерген чын шонен моштымыжо да пӱсӧ мыскараж нерген первый гана пален налын. Тиде книга 1976 ийыште кокымшо гана савыкталтын.

К. А. Четкаревын тӱҥалме пашажым кызыт Йылмым, литературым да историйым научно шымлыше, «Знак Почета» орденан, В. М. Васильев лӱмеш институтын научный пашаенже-влак шуктен шогат. Тудын йӧратыме йомак жанржым кызыт С. С. Сабитов пойдарен толеш. «Марий юзо (волшебный) йомак» тема дене диссертацийым возен да аралея.

Кызыт К. А. Четкаревын чумыр пашажым иктешлен, «Сказочное творчество мари», лӱман монографийжым савыкташ ямдылыме. Тиде пашам ученый илымыж годымак чумырен ыле.

Искусство сектор пашаеҥ М. Н. Мамаева марий муро шымлымашым умбакыже шуя. Марий фольклорын ветеранже В. А. Акцорин легенда ден преданий томым лукташ ямдылен. Нуно чыланат ученый-фольклорист, марий калык патриот К. А. Четкаревын «Первый сеҥымаш дене тыпланыме да ик верыште тошкыштмо ок кӱл» манмыжым эре ушыштo кучат.

А. КИТИКОВ,
МарНИИ-ын научный пашаеҥже, Марий АССР наукын заслуженный деятельже, филологический наука кандидат.

Ик жап гыч ӱдырын верже чытыдымын коржаш тӱҥалеш да тудо шортын колта.

— Неретым йӱштӧ налмешке, молан уремыште коштынат? — вурса аваже. — Теве кӱрлын возеш гын, нер деч посна кузе илаш тӱҥалат?

* * *

Икмыняр кече эртымеке, аваже урем гыч толын пура да воштончыш ваштареш шогалын, ала-мом пеш ончыштеш.

— Ой, керемет, йылмем ала-мо лийын, шагысек коржеш, — манеш тудо.

— Авай, — тудын ойлымыжым ӱдыржӧ колын шуктен. — Йылметым йӱштӧ налын, лум дене туржаш кӱлеш ыле, — изиш лиймеке, ешара. — Йылметым йӱштӧ налмешке молан уремыште коштынат? Теве кӱрлын возеш гын, йылме деч посна кузе илаш тӱҥалат?

В. АБУКАЕВ.

В. ЯНАЛОВ.

МОСКВА. Москваште Израиль гыч толшо «Габима» национальный театрын гастрольжо И. Бабельын пьесыж почеш шындыме «Закат» спектакль дене тӱҥалын.

«Габима» — Москваште 1917 ийыште почылтшо первый еврей театр. Тудлан шуаралташыже руш сценын лӱмлӧ мастарже-влак Станиславский ден Вахтангов чот полшеныт. Нунын идейышт театрын Израильыш кусымекшат труппын традицийыштыже аралалт кодын. Теве молан коллектив Москваш кондымо программыжыже Юрий Любимовын кум ий ончыч шындыме «Закат» спектаклым да Я. Шабтайын «Полосатый тигр» пьесыжым пуртен. Пытартышыжым совет зритель-влак але марте пален огытыл.

Израильын национальный театржын гастрольжо Таганкысе театрын сценыштыже эрта. Лишыл жапыште Таганкысе театрын коллективше вашеш визит дене Израильыш кайышаш.

Снимкыште: СССР культура министр, Таганкысе театрын актержо Николай Губенко «Габима» театрын актержо-влак коклаште.

ТАСС-ын фотожо.

УНА—«ГАБИМА» ТЕАТР

„Марийская правда" газет воза

Номерыште «Совет Российысе калык-влаклан» КПСС ЦК-н Российский бюрожын, РСФСР Верховный Совет Президиумын да Министр-влак Советын Ӱжмашыштым печатлыме.

«Чылажымат чын аклаш» — тыге лӱмден шке выступлениижым Марий АССР социальный обеспечений министрын заместительже П. Четкарев.

Марий областной комсомол организацийын XXXVIII конференцийже нерген увертарымаш печатлалтын.

Газет 115-ше №-ан Медведево национально-территориальный избирательный округ деч РСФСР калык депутатыш кандидат-влакын сайлымаш деч ончычсо программышт дене лудшо-влакым палдара.

6.30—Програмым, игече. 6.32 — «Ужара» радиостенций. 6.52— Газет обзор. 7.20 — Увер. 7.45 — «С. Элембаевын вуйлатыме ансамбль шокта». Концерт. 11.00 — Арендный подряд школ. 15.15 — «[illegible]» радиожурнал. 15.45 — «Марла мутланаш туныммаш» радиошкол. 17.15 — «Диалог», Самырык-влаклан програма. 17.55— Увертарымаш.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр
«Звезды на утреннем небе» — 18.
Изи сцена
«В открытом море» — 19.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ музыкальный театр
«Девичий переполох» —12.
«Старое танго» — 18.

МАРГОСФИЛАРМОНИЙ (В. И. Ленин лӱмеш культура дворецыште)
«Ритмы Юрмалы» хит-парадын участникше-влакын да «Букет» шоу-группын концертыше — 17, 19.30.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр (Кугу зал)
«Месть и закон» (1 да 2 серий) — 9, 13.40, 18.10. «Хон Гиль Дон» — 11.40, 16.10, 20.40.

«РОССИЯ» кинотеатр (Изи зал)
«В крайнем случае, я тебе ничего не скажу» —10, 17.30, 21.20. «Ночные воришки» — 12.20, 15.40, 19.40. «Бесстрашный атаман» — 14.10 (йоча сеанс).

«ЭРВИЙ» кинотеатр
«Один момент» (1 да 2 серий) — 9, 15, 18.10. «Дежа вю» — 12, 20.50.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр
«Брак с выходными днями» — 9, 16.20, 18.10, 21.45. «Кинг-Конг жив» — 10.50, 14.30, 20. «Сумасшедшие на стадионе» — 12.40.

«РЕКОРД» кинотеатр
«Полет навигатора» — 9, 14.30, 16.30. Мультфильм киносборник — 10.50. «Любимый Раджа» (1 да 2 серий) — 12.10, 18.20, 21.

«МИР» кинотеатр
«Как три мушкетера» (1 да 2 серий)—10, 18. «Полет навигатора»—12.30, 14.20, 16, 20.30.

Шыргыжалына мо вара?

«ЙОДМАШ» ЦИКЛ ГЫЧ

Тений, август тылзыште, марием мыйым кудалтен, вес вате деке илаш пурыш. А пӧръеҥ деч посна мый иленжат ом керт, чолак дене иктак улам. Сандене мыйым инвалидлан шотлен, пособийым тӱлаш йодам.

* * *

1951 ийыште Сталин йолташын портретшым кӱ полат пырдыжыш сакымем годым тошкалтыш гыч камвозынам да кок вере йолем пудырген. Таче мартеат окшаклен коштам. А 1961 ийыште Хрущев йолташлан бюстым шогалтыме годым гипс гыч ыштыме кугу кукуруз вуйышкем камвозо. Тунам врач-влак вийым чаманыде мыйым эмлышт гынат, лӱдмем ыш пыте, кызытат чот тутынем.

Пытартышлан, 1981 ийыште, Брежнев йолташын портретшым демонстрацийыште нумал кайышемла, шӱртнен возынам да йолем уэш сусыртенам, пашаш йӧршын коштын кертдыме лийым.

Чыла тиде экшыкым ончен, мыйым личность культын жертвыжлан шотлен, персональный пенсийым пуаш йодам.

УВЕРТАРЫМАШ

ПАГАЛЫМЕ илаш толшо-влак! Ты пӧртым срок деч ончыч эксплуатацийыш пуымо, сандене лифт ок кошт. Пашам ыштыше лифт —ваштареш шогышо пӧртыштӧ.

«ТУНЫКТЕН»

УТО оксам кӱсеныш пыштымыжлан Кузьмам погынымашеш шылталаш палемденыт. Туткарыш логалмек, ойгыжым тудо Порислан ойлен.

— Окса шотышто ит ойгыро,—лыпландара Порис. —Тыланет погынымашыште пеле-пула айдеме семын кояш кӱлеш. Кеч-мом ойлат гынат, тый ондак «мо вара?» маншын кой, а вара ешаре, «вот адак!»

Кузьмалан мут кучымо жапет толын шуо.

— Мом каласет ынде, Кузьма? Еҥын налшаш оксам кӱсеныш пыштенат, — иктe шылталаш тӱҥале.

— Мо вара?—шоктыш Кузьма.

— Кузе мо вара? Шӱргешет тегытым шӱрен отыл? Кузе тыге ойлашыже от вожыл?

— Вот адак!

— Кумыл дене ок пу гын, внешак налаш кӱлеш! Уҥышӧ ман, мом тудо ыштылеш!

— Мо вара?

— Мом Кузьма деке пижында?—тыгодым Порис коклаш пурыш.—Огыда уж мо, орадыш каен.

— Ойгырымыж дене вуйдорыкшо — пудыранен, уке гын, молан эре иктымак тӱя, —ындыже погынышо-влакат тудым тӱсленак ончальыч. Чынак орадыла веле коеш: тӱрвым куптыртылеш, йыштюшт ончал колта, чурийже какарга, то тура ончалеш, то шинчам кумалта, изи йочала парням умшаш чыкалта...

— Кызыт йодмыжо-можо, айда мӧнгыжӧ ошкылжо,—тудым чаманышт йолташыже-влак.

Корнышто Порис Кузьмам поктен шуо.

— Утлышыч. Арам огыл туныктышым вет,—ышталеш Порис.

— Мо вара?—Кузьма тугак ӱчызылана.

— Ик шӱдӧ граммым шындашет верештеш,—туныктышет ок чарне.

— Вот адак!—шоктыш вашмут.

Семон МИКЛАЙ поген.

* * *

ЭРГЫЖЕ ачажлан ойла:

— Ачай, мий, адак кевыт гыч аракатым налын тол.

— Молан!—ӧрмалга ача.

— Вара кленчаж дене кампеткым налын кочкам.

* * *

ШОНГГО кува вокзалыште билетым налеш.

— Бери, бери,—кассир билетым тушка.

— Я не Берия, я Дария, Дария Минеевна улам,—манеш шонго.

* * *

«ШОНГГО ӱдыр» урем дене эртышыжла самырык годсо йолташыжым вашлиеш. Тудыжат йолташыжым ужын, тора гычак куанен кычкыралеш:

— О-о, тылат пеш кугу салам!

— Кӧ деч?—«шонго ӱдыр» йывыртен йодеш.

— Мый дечем.

— Эх,—шӱлыкаҥе весыже,—а мый шонышым, иктаж рвезе деч.

* * *

ӰДЫРАМАШ ушкалым кӱта. Кенета ик ушкалже ял вельыш кудалаш тӱҥале. Кӱтӱчет покта-покта, поктен огеш шу.

— Тьфу,—шӱвалеш тудо. —Тиде ушкал айдеме огыл!

* * *

КЕВЫТ ончылно ик пӧръеҥ шерге ак дене колым ужален шогылтеш. Тудын деке милиционер лишемеш да йодеш:

— Те тыште мом ыштылыда?

— Тиде тендан пашада огыл,—вашешта пӧръеҥ.

— Кузе?—иралте милиционер.—Теве мый тыйым тыманмеш поген нангаем!

— А тидыже тендан папа,—шоктыш вашмут.

* * *

ИК МАРИЙ пу сорымым вачышкыже пыштенат, пеш нумал ошкылеш.

— Потий,—капка воктене шогышо пошкудыжо тудлан ойла,—пу сорыметым ит орландаре, пыштен кандаре.

Садет тыгак ышта. Мӧнгыжӧ миен шумеке, ватыжлан ойла:

— Пу сорымем кандарышым да иже конден шуктышым,—манеш.

* * *

БРИГАДИР колхозник-влаклан шӱда:

— Таче кечывал марте тиде каваным кошартыза.

Колхозник-влак чынжымак кошартеныт: мӧнгӧн-мӧнгтышкышт шудым нумал пытареныт.

Ю. ГРИГОРЬЕВ чумырен.

Редакцийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20

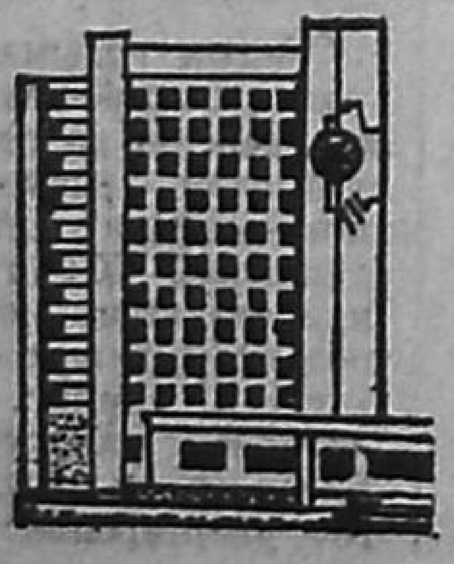

Талукышто 300 номер лектеш.
Тираж 17 412.
Газетын индексше 52710

Телефон-влак:
Редактор — 5-08-40
Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26
Приемный — 5-37-91
Ответственный секретарь — 5-35-73
Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:
Партийный илыш — 5-53-18
Идеологический — 5-54-34
Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89
Аграрный — 5-29-77
Совет паша да быт — 5-42-22
Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-39-19, 5-43-72
Кусарыше — 5-39-55.
Увертарымаш — 5-39-44
Газетын собкоржо-влак:
У Торъялыште — 9-15-19,
Моркышто — 9-16-86,
Звениговышто — 9-22-33,
Оршанкышто — 2-17-38.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Марий АССР Госкомиздатын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже
424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.
Э—00237. Заказ 1033.